

NOU

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

NOU 1985: 2

NOU

**Norges offentlige utredninger
1985**

Seriens redaksjon:

**FORVALTNINGSTJENESTENE
TRYKNINGSKONTORET**

1. Videreutviklingen av bedriftdemokratiet.
Kommunal- og arbeidsdepartementet
2. Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene
1985.
Forbruker- og administrasjonsdepartementet

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

NOU 1985: 2

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

RAPPORT NR. 1, 1985

fra

**Det tekniske beregningsutvalg
for inntektsoppgjørene**

**Avgitt til Forbruker- og administrasjonsdepartementet
4. januar 1985**

UNIVERSITETSFORLAGET

OSLO — BERGEN — TROMSØ

ISSN 0333-2606

ISBN 82-00-70918-3

FELLESTRYKK A.S. - OSLO 1985

Forord

Forbruker- og administrasjonsdepartementet ba i brev av 2. oktober 1984 Det tekniske beregningsutvalget om å ta opp arbeidet foran inntektsoppgjørene i 1985. Departementet så det som naturlig at utvalget fulgte vanlig opplegg med en foreløpig rapport om høsten og en endelig rapport som legges fram ut på nyåret.

Utvalget legger her fram den foreløpige rapporten. Arbeidet med den kunne først avsluttes etter årsskiftet da utvalget mente det var ønskelig å gjøre bruk av lønnsstatistikken for 3. kvartal i 1984.

Rapporten inneholder tilsvarende oversikter over utviklingen i inntekter, priser og konkurranseevne m.v. som tidligere rapporter har gitt. Det gis også denne gang en ajourført dekomponering av prisstigningen for de to siste årene sammenliknet med de anslag som ble lagt fram i utvalgets forrige rapport.

Oslo, 4. januar 1985

Odd Aukrust
formann

Juul Bjerke

Hallvard Borgenvik

Hans Haga

Olav Magnussen

Bernhard Nestaas

INNHold

	Side
Kap. 1. Inntektsutviklingen i 1984	5
1. Utviklingen for lønnstakere	5
2. Inntektsutviklingen i jordbruket	10
3. Inntekter i fiske	11
4. Utviklingen i disponibel realinntekt	13
Kap. 2. Prispolitikk og prisutvikling	18
1. Prispolitikk	18
2. Utviklingen i prisindeksene	18
3. Ajourført dekomponering av konsumprisveksten for 1983 og 1984	20
Kap. 3. Utviklingen i Norges konkurranseevne	22
1. Kursutviklingen for norske kroner	22
2. Lønnskostnadene i industrien	24
Kap. 4. Konjunktursituasjonen	28
1. Verdensøkonomien	28
2. Norsk økonomi	31

KAPITTEL 1

Inntektsutviklingen i 1984

1. UTVIKLINGEN FOR LØNNSTAKERE

I 1984 har det vært hovedoppgjør for de fleste lønnstakere. På de fleste tariffområder er det inngått toårs-avtaler med bestemmelser som gir adgang til forhandlinger om eventuelle lønnsreguleringer ved vanlig revisjonstidspunkt i 1985. I LO/N.A.F.-området skal annet-årsoppgjøret gjennomføres som fellesoppgjør.

I 1984 ble oppgjørene i LO/N.A.F.-området gjennomført forbundsvist. Som ved det forbundsvise hovedoppgjøret i 1982, dannet verkstedsoverenskomsten og overenskomsten for hotell- og restaurantsektoren et mønster for de andre avtalene. Bestemmelsene om generelt tillegg og lavlønnsordning i disse overenskomster ble i stor grad retningsgivende for de andre overenskomstene i området. I en del bransjer ble det gitt tillegg utover det generelle.

Forhandlingene mellom Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund og Mekaniske Verksteders Landsforening ble brutt kort tid etter at de ble innledet i mars 1984. 7. april la Riksmeklingsmannen fram et forslag til ny verksteds-overenskomst. Forslaget som ble anbefalt av partenes forhandlingsutvalg og senere vedtatt ved uravstemning, hadde følgende hovedpunkter:

- Et generelt tillegg på 70 øre pr. time.
- Uendret lønnstrekk til Lavlønnsfondet; 35 øre pr. time ved 40 timers uke.

Bestemmelsen i 1982-overenskomsten om lokale forhandlinger¹⁾ ble ikke endret.

Samtidig med forslaget til ny verksteds-overenskomst la Riksmeklingsmannen fram et forslag til ny overenskomst mellom Norsk Hotell- og Restaurantforbund og Norsk Hotell- og Restaurantarbeiderforbund. Forslaget ble senere vedtatt ved uravstemning.

¹⁾ En gang i hvert avtaleår skal det lokalt foretas en vurdering og eventuell regulering av tjenestenivået. Partene kan i forbindelse med den årlige regulering avtale at et eventuelt tillegg skal oppdeles slik at en del av tillegget blir utbetalt senere i avtaleåret. Grunnlaget for vurderingen skal være bedriftens økonomi, produktivitet, framtidsutsikter, konkurranseevne og den aktuelle arbeidskraftsituasjon. Ekstern lønnsstatistikk, andre bedrifters lønnsnivå eller lønnsutvikling skal ikke kunne påberopes som grunnlag for regulering utover det som framgår av foregående setning.

Hotell- og restaurantarbeiderne fikk det samme generelle tillegget som verkstedsarbeiderne. Med virkning fra 1. oktober 1984 ble det også gitt et garantitillegg på 230 øre pr. time til alle fastlønnte som omfattes av overenskomsten.

I avtalen er det inntatt en anmodning til LO og N.A.F. om å gjennomføre en felles utredning innen 1.10.1985 om:

- a) Lavtlønnsfondets vanskelige økonomi.
- b) Tempoplan for nedtrapping av fondet.
- c) Bedriftenes problemer ved sterkt forsinkede refusjoner.
- d) Forenkling av regelverket.
- e) Problemer ved at en rekke ulike bedrifter og bransjer lønnsmessig er knyttet sammen på en måte som kan ha konsekvenser for sysselsetting og lønnsutvikling i de enkelte bransjer.

I alle de nye overenskomstene i LO/N.A.F.-området ble det inntatt en prinsippavtale om lik arbeidstid for arbeidere og funksjonærer:

«Ved tariffoppgjøret 1984 har spørsmålet om lik arbeidstid vært gjenstand for forhandlinger og megling mellom partene. Partene er enige om at det er et felles mål å arbeide for lik arbeidstid for arbeidere og funksjonærer. En rekke bedrifter har lik arbeidstid for alle ansatte med 40 timer pr. uke.

Så snart som mulig og innen utløpet av 1985 skal N.A.F. og LO i fellesskap utrede spørsmålet om lik arbeidstid kan gjennomføres ved en nedsettelse av arbeidstiden. Utredningen forutsettes behandlet ved tariffoppgjøret 1986.

Produktivitet og rasjonalisering samt hensynet til konkurranseevnen og andre landsutvikling skal være en viktig del av det utredningsarbeidet som N.A.F. og LO skal føre om gjennomføringen av lik arbeidstid.

Spørsmålet om lik arbeidstid må også vurderes i sammenheng med spørsmålet om forandringer i pensjonsalderen.»

Det generelle tillegget på 70 øre svarer til en gjennomsnittlig lønnsvekst på ca. 1 pst. fra 1983 til 1984 for arbeidere i N.A.F.-bedrifter.

I den private sektor utenfor LO/N.A.F.-området gikk mange av oppgjørene til mek-

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

ling, med få konflikter som følge. Foreløpige beregninger tyder på at lønnsveksten fra 1983 til 1984 blir noe sterkere på en del områder enn det partene la til grunn under oppgjørene.

Etter en punktstreik som varte i noe over en uke, endte oppgjøret for produksjonsarbeiderne i Nordsjøen i Rikslønnsnemnda. Resultatet ble et generelt tillegg på 2 140 kroner i året (70 øre pr. time tilpasset sokkelavtalen) fra 25. april og en økning av spesielle tillegg med 5,9 pst.

I overenskomstene for matforsynings- og oljeboringsbedrifter er det også gitt et generelt tillegg som tilsvarer 70 øre pr. time tilpasset sokkelavtalene.

1.10. fikk hver av disse tre gruppene lokale tillegg på gjennomsnittlig om lag 4,2 pst. på månedslønnen. En del av dette ble gitt med virkning fra 1.7.

Partene i statsoppgjøret kom ikke fram gjennom forhandlinger. Meklingen brøt også sammen og 24. mai ble ca. 9 150 statsansatte tatt ut i punktstreik. Etter knapt en ukes streik, vedtok Regjeringen å foreslå tvungen lønnsnemnd. Rikslønnsnemndas kjennelse forelå 17. august og hadde i følge nemnda en økonomisk ramme for årslønnsveksten på om lag 6 1/4 pst.

I kommuneoppgjøret kom Norske Kommuners Sentralforbund (NKS) på den ene side og Sammenslutningen av akademikerforeninger i kommunene (SAK) og Yrkesorganisasjonens Forhandlingssammenslutning (YF) på den andre, fram gjennom mekling. Oppgjøret hadde en økonomisk ramme på 5,9 pst fra 1983 til 1984. I tillegg åpner avtalen adgang til å ta opp nye forhandlinger dersom lønnsveksten i den private sektor blir sterkere enn forutsatt. Oppgjøret mellom NKS og de grupper som inngår i Norsk Kommuneforbunds forhandlingsområde, endte i Rikslønnsnemnda etter avsluttet mekling. I nemndas kjennelse ble det lagt til grunn samme ramme for årslønnsveksten som i statsoppgjøret.

I lønnsstatistikken for voksne arbeidere i industri, bygge- og anleggsvirksomhet, transportvirksomhet samt oljevirksomhet, var det en økning i den gjennomsnittlige timefortjenesten eksklusiv overtidstillegg fra 2. kvartal 1983 til 2. kvartal 1984 på 6,3 prosent for menn og 7,1 prosent for kvinner. Det har vært en sterk økning i omfanget av overtidarbeid det siste året. Dette er hovedårsaken til at timefortjenesten inklusiv overtid steg 0,7 prosent sterkere for menn og 0,3 prosent sterkere for kvinner i forhold til timefortjenestene eksklusiv overtid nevnt ovenfor. Økt omfang av overtid betydde isolert sett anslagsvis 0,8 prosent sterkere vekst, mens den gjennomsnittlige over-

tidsbetalingen hadde en noe svakere vekst enn timefortjenesten generelt. Som følge av de mange forbundsvise tariffoppgjørene i 1984, er mange tariffoppgjør avvirket såvidt sent at de vil medføre betydelige etterbetalinger i senere kvartaler for timer som refererer seg til 2. kvartal. Lønnsutviklingen er derfor påvirket av at tilleggene som ble gitt ved tariffoppgjøret våren 1984 ikke har slått fullt ut i lønnsstatistikken for 2. kvartal. Det samme vil også gjelde for mange av de lokale tilleggene eller lønnsglidningen.

Utslaget av de tariffmessige tillegg er beregnet til vel 1,5 prosent for menn og vel 2,0 prosent for kvinner. Lønnsglidningen, eller differansen mellom total og tariffmessig lønnsøkning eksklusiv overtid, utgjorde dermed fra 2. kvartal 1983 til 2. kvartal 1984 ca. 5 prosent.

Lønnsglidningen utgjør fortsatt omlag 2/3-deler av den totale økningen i timefortjenesten, det samme som ellers i 1980-årene.

I industrien eksklusiv offshorevirksomhet var veksten i timefortjenesten eksklusiv overtid fra 1982 til 1983 for industriarbeidere 8,1 prosent for voksne menn og 9,3 prosent for voksne kvinner.

Fra 2. kvartal 1983 til 2. kvartal 1984 var økningen i timefortjenesten eksklusiv overtid for industriarbeidere 7,0 prosent for menn og 7,2 prosent for kvinner. Blant annet på grunn av etterbetalinger er den faktiske lønnsøkningen i tidsrommet noe høyere. Som for voksne arbeidere generelt, bidro det økte omfanget av overtidstillegget til at den gjennomsnittlige timefortjenesten inklusiv overtid også i industrien steg 0,7 prosent sterkere for menn og 0,3 prosent sterkere for kvinner fra 2. kvartal 1983 til 2. kvartal 1984 i forhold til økningsprosenten eksklusiv overtid beskrevet ovenfor.

For 3. kvartal 1984 foreligger foreløpig statistikk som viser at timefortjenestene eksklusiv overtid i industri har steget med 9,0 prosent for menn og 9,9 prosent for kvinner fra 3. kvartal 1983. Lønnstallene for 3. kvartal 1984 inneholder imidlertid etterbetalinger som refererer seg til timer i 2. kvartal. På bakgrunn av tilleggssopplysninger fra bedriftene er disse etterbetalinger anslått til 52 øre pr. time for menn og 43 øre pr. time for kvinner i gjennomsnitt innenfor industri. Eksklusive etterbetalinger var således veksten i timefortjenestene eksklusiv overtid 7,9 prosent for menn og 9,0 prosent for kvinner fra 3. kvartal 1983 til 3. kvartal 1984.

På grunn av sterke konjunktuelle svingninger i overtids- og diverse tillegg, samt usikkerhet omkring størrelsen på etterbetalinger siste halvår 1984 som følge av sene tariffoppgjør og påfølgende forskyvninger av de

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

lokale forhandlinger, vil anslaget på årslønnsvekst for industriarbeidere være usikkert.

Forutsatt samme faktiske lønnsøkning fra 3. kvartal til 4. kvartal 1984 som i tilsvarende periode i 1983, blir årslønnsvekst eksklusiv overtid for industriarbeidere fra 1983 til 1984 ca. 7,7 prosent.

I bygge- og anleggsvirksomheten steg den gjennomsnittlige timefortjeneste eksklusiv overtid med 4,1 prosent fra 2. kvartal 1983 til 2. kvartal 1984, mens timefortjenesten inklusiv overtid hadde 0,8 prosent sterkere stigning. I tillegg vil etterbetalinger ikke være med i statistikken for 2. kvartal 1984.

Etter at det tidligere har vært spesiell sterk nedgang i antall arbeidede timer for anleggsvirksomheten, virker det nå som også byggevirksomheten har en relativt sterk tilbakegang i antall arbeidede timer i forhold til tidligere.

Mens bygge- og anleggsvirksomhet i 2. kvartal ifjor utgjorde 19,8 prosent av det totale antall timer for menn som inngår i N.A.F.s kvartalsstatistikk, var det tilsvarende tall i 2. kvartal 1984 redusert til 18,9 prosent.

For landtransport som blant annet omfatter rutebilselskaper, grossistbedrifter, spedisjonsfirmaer, oljeselskaper m.v., viser statistikken i 2. kvartal en økning i timefortjenestene eksklusiv overtid på bare 3,7 prosent for menn og 4,4 prosent for kvinner fra 2. kvartal 1983. Også i denne bransjen vil det være betydelige etterbetalinger som ikke er med i 2. kvartalstatistikken.

For funksjonærene i industri, bergverk, transportvirksomhet, bygge- og anleggsvirksomhet, oljevirksomhet og hotell- og restaurantvirksomhet steg den gjennomsnittlige månedslønnen med 8,5 prosent for menn og 9,5 prosent for kvinner fra 1. september 1983 til 1. september 1984. For menn og kvinner under ett var økningen 8,4 prosent. Det er for 1984 et sterkere innslag av kvinnelige funksjonærer med lavere lønnsnivå som er årsak til at den prosentvise økningen er mindre for menn og kvinner under ett i forhold til økningen både for menn og kvinner hver for seg. For funksjonærer i ledende stillinger utgjorde stigningen 8,6 prosent fra 1. september 1983 til 1. september 1984.

Ut fra samme beregningsprinsipper som tidligere år har Beregningsutvalget anslått årslønnsveksten fra 1983 til 1984 til 8,0 prosent både for funksjonærer under ett og for ledende funksjonærer. Selv om veksten for ledende funksjonærer fra 1. september 1983 til 1. september 1984 er noe høyere, vil et lavere overheng fra året før bidra slik at årslønnen målt i prosent er den samme for ledende som for resten av funksjonærgruppen.

Lønnsstatistikken for oljevirksomheten er under utbygging. Siden 1975 har Statistisk sentralbyrå utarbeidet lønnsstatistikk for ansatte på flyttbare borefartøyer, verkstedsplattformer og på forsyningsskip. Fra og med 1. kvartal 1982 omfatter kvartalsstatistikken til Norsk Arbeidsgiverforening også arbeidere på operatørselskapenes faste installasjoner på norsk kontinentalsokkel. Næringsgruppen oljevirksomhet i denne statistikken omfatter nå offshorearbeidere i operatørselskaper og oljeboringsbedrifter samt offshorearbeidere i industri og bygge- og anleggsvirksomhet, totalt omlag 4 000 arbeidere.

Etter N.A.F.s kvartalsstatistikk var timefortjenesten for oljevirksomheten offshore ialt i 2. kvartal 1984, inklusiv overtid og diverse tillegg i gjennomsnitt kr 113,62 pr. time. Dette er en økning på ca. 6,4 prosent fra tilsvarende kvartal i 1983. Overtid og diversetilleggene utgjorde vel 40 prosent av den totale timefortjenesten. På grunn av lavere arbeidstid enn 40 timer pr. uke vil timefortjenesten omregnet til 40 timer pr. uke være vel kr 10,00 lavere.

I hoteller og restauranter steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten for heltidsansatte med 6,0 prosent for menn og 6,5 prosent for kvinner fra april 1983 til april 1984. For heltidsansatt prosentlønnen serveringspersonale steg den gjennomsnittlige dagsfortjenesten med 9,7 prosent for voksne menn og 6,9 prosent for voksne kvinner fra perioden 1. november 1982—30. april 1983 til perioden 1. november 1983—30. april 1984. Fra 1. april 1984 ble det gitt et generelt tillegg på kr 0,70 pr. time. Videre ble det avtalt et garantitillegg på kr 2,30 pr. time fra 1. oktober 1984.

Gjennomsnittlig antas at tilleggene 1. april og 1. oktober slår ut i en lønnsøkning på 2,8 pst. fra 1983 til 1984. I tillegg kommer lønnsglidningen og overhenget fra 1983.

I forretnings- og sparebanker steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten med 7,3 pst. for menn og med 8,3 pst. for kvinner fra 1. september 1982 til 1. september 1983. Fra 1. mai 1984 ble det gitt et generelt tillegg på 3,3 pst.

I forsikringsvirksomhet steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten med 7,9 pst. for menn og 8,9 pst. for kvinner fra 1. september 1982 til 1. september 1983. Fra 1. mai 1984 ble det gitt et generelt tillegg på 3,85 pst.

I varehandel steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten med 8,0 pst. for menn og for kvinner med 7,7 pst. fra 1. september 1982 til 1. september 1983.

Fra 1. april 1984 ble det i tariffavtalen mellom Handelens Arbeidsgiverforening og Handel og Kontor gitt et generelt tillegg på kr

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

375,— pr. måned til alle arbeidstakere over 18 år. Tillegget antas å slå ut med en gjennomsnittlig lønnsøkning på 5,0 pst. fra 1. april.

I *utenriks sjøfart* steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten for voksne sjømenn med 8,5 pst. fra mars 1983 til mars 1984.

Blant sjøfolk ombord på *forsyningsskip* steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten inklusive overtid og diverse andre tillegg med 5,9 pst. fra mars 1983 til mars 1984.

Fra 1. mai 1984 ble det gitt et tillegg på kr 160,— pr. måned både i *utenriksfart* og på *forsyningsskipene*. Forhandlingene i høst resulterte i et generelt tillegg på 5,5 pst. fra 1. november for begge grupper. For styrmenn og maskinister er avtaleforslaget ute til avstemming med svarfrist 15.1.1985.

Medregnet tekniske justeringer har oppgjøret i *utenriksfart* og på *forsyningsskipene* samlet en ramme på 7,2 pst. 1. november 1984.

Blant ansatte på flyttbare *borefartøyer* og *verkstedsplattformer* steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten inklusive overtid og diverse andre tillegg med 6,8 pst. fra november 1982 til november 1983.

Fra 1. april 1984 ble det gitt et tillegg på 5,9 pst. til medlemmer i Sjømannsforbundet, Maskinistforbundet og Styrmannsforeningen samt til medlemmer i Rederiansatte Oljearbeideres Forbund.

For arbeidstakere i *statsforvaltningen* viser lønnsstatistikken at gjennomsnittlig månedsfortjeneste pr. årsverk steg med 6,0 pst. fra 1. oktober 1982 til 1. oktober 1983. Justerings- og normeringsoppgjøret som ble gjennomført med virkning fra 1. august 1983 (1,2 pst. pr. dato) var ikke med i statistikkgrunnlaget pr. 1. oktober 1983. Effekten av justeringsdelen (1 pst. pr. dato) er beregnet til kr 111,— på gjennomsnittlig månedslønn.

Rikslønnsnemndas kjennelse gav et generelt tillegg på 4,2 pst. fra 1. mai 1984 for stats-tilsatte uten streikerett og det samme tillegg fra 30. mai 1984 for statstilsatte med streikerett. Dessuten ble det gitt en del spesielle tillegg og deler av fellesbestemmelsene ble endret, kostnadsberegnet til 0,24 pst. på årsbasis.

Rammen omfatter også et justerings- og normeringsoppgjør som skal heve gjennomsnittslønnen med 0,45 pst. fra 1983 til 1984. Rikslønnsnemnda fastsatte iverksettingsdatoen for dette oppgjøret til 1. august 1984.

Effekten av dette justerings- og normeringsoppgjøret er ikke klarlagt da forhandlingene om fordelingen ikke er sluttførte. Dette gjelder også virkningen av at minstelønnen for de med toplønn i den laveste lønnsstigen er hevet fra ltr. 14 til ltr. 15 etter 16 års lønnsansiennitet.

Virkningene av disse tiltak er ikke kommet med i lønnstillingen 1. oktober 1984.

Komponentene i årets oppgjørsramme er:

	Årslønnsvekst 1983/84	Tillegg pr. dato	Iverksettings- tidspunkt
Overheng fra 1983	2,57 %		
Bidrag fra antatt lønnsglidning	0,20 %		
%-regulering 2,52 %			
600 kr pr. ltr. 0,36 %			
Regulativendring	2,88 %*	4,21 %	01.05./30.05.
Endring i lønnsstiger + kostnader fra felles- bestemmelsene	0,20 %*	0,29 %	01.05./30.05.
Minstelønn ltr. 15 etter 16 år pr. 01.10.84	0,04 %	0,16 %	01.10.
Justeringer og normeringer pr. 01.08.84	0,45 %	1,05 %	01.08.
= Økonomisk ramme i Rikslønnsnemndas kjennelse	6,34 %	5,71 %	
+ Lesepliktreduksjon pr. 01.08.84	0,12 %	0,28 %	01.08.
Kostnadsvekst	6,46 %	5,99 %	

* Ved beregning av årslønnsvekst 1983—1984, er det ikke korrigert for at iverksettingstidspunktet for de nye satsene for de langt fleste statstilsatte er forskjøvet fra 01.05.84 til 30.05.84.

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

Med bakgrunn i Rikslønnsnemndas kjennelse vil den samlede lønnsøkning for statstilsatte fra 1983 til 1984 bli på omlag 6,34 pst. når en ikke tar hensyn til at en del av oppgjøret for de fleste grupper tilsatte er forskjøvet fra 1.5.1984 til 30.5.1984. Tar en hensyn til dette vil veksten bli ca. 6 pst.

De ulike iverksettingsdatoer vil ha betydning for årslønnsveksten for de forskjellige grupper tilsatte. I oppstillingen nedenfor er det søkt tatt hensyn til dette. For kontorgruppen, fagarbeidere og saksbehandlere er det forutsatt at tariff tilleggene ble gitt fra 30. mai mens de for sjefsgruppen er forutsatt gitt fra 1. mai. Det er derimot ikke tatt hensyn til eventuelle virkninger av justerings- og normeringsoppgjøret pr. 1.8. og av endringer av toplønnen i den laveste lønnsstigen.

	Gjennom- snittlig årslønn 1984 anslag kr	Vekst fra 1983 i %
I Kontorass./ kontorfullm.	98 400	6,1
II Fagarbeider i Tele- verket og NSB	110 200	4,9
III Saksbehandlere ¹⁾	140 200	5,2
IV Eksp.sjef/under- direktør/byråsjef	195 000	6,5

¹⁾ Omfatter førstesekretær, konsulent og første-konsulent.

Den enkelte tilsatte vil pga. avansement o.l. kunne ha en sterkere lønnsvekst enn gjennomsnittet for sin gruppe.

Lønnsstatistikken for tilsatte i skoleverket viste en gjennomsnittlig vekst i månedsfortjenesten pr. årsverk på 6,3 pst. fra 1.10.1982 til 1.10.1983. Justerings-/normeringsoppgjøret pr. 1. august 1983 er ikke med i dette tallet.

Tilsatte i skoleverket fikk de samme lønsmessige forbedringer som statstilsatte pr. 1. mai/30. mai 1984. I tillegg ble leseplikten for lærere på barnetrinnet redusert fra 29 til 27 t/uke. Effekten av dette er ikke tatt med i årsvektsrammen.

Ifølge Statistisk sentralbyrås statistikk steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten for kommunale arbeidstakere utenom helsevesen og sosial omsorg med 9,8 pst. for menn og 8,7 pst. for kvinner fra 1. oktober 1982 til 1. oktober 1983.

For kommunale og fylkeskommunale arbeidstakere i helsevesen og sosial omsorg steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten med 7,8 pst. for menn og med 8,4 pst. for kvinner fra 1. oktober 1982 til 1. oktober 1983.

Som resultat av lønnsoppgjøret i kommunesektoren våren 1984, foreligger det nå to ulike avtaler i denne sektoren. I avtalen mellom Norske Kommuners Sentralforbund (NKS) på den ene side og Sammenslutningen av Akademikerforeningene i kommunene og Yrkesorganisasjonenes forhandlingssammenslutning på den andre ble resultatet et generelt tillegg på 3,7 pst. fra 1. mai. Fra 1. oktober 1984 ble det videre foretatt stigeendringer på de lavere lønnstrinn, som antas å slå ut med ca. 0,6 pst. pr. dato.

Totalt har oppgjøret en ramme på 5,9 pst. fra 1983 til 1984. I tillegg åpner avtalen for nye forhandlinger dersom lønnsveksten i den private sektor blir sterkere enn forutsatt.

Oppgjøret mellom NKS og de grupper som inngår i Norsk Kommuneforbunds forhandlingsområde gikk til tvungen lønnsnemnd. Resultatet av kjennelsen i nemnda ble et generelt tillegg på 4,2 pst. fra 30. mai. Fra 1. oktober ble det gitt de samme stigeendringer som i den andre avtalen.

Siden 1980 har Statistisk sentralbyrå utarbeidet statistikk for ansatte i *forretningsmessig tjenesteyting*. Dette omfatter ansatte i virksomheter som driver med regnskapsføring, revisjon, databehandling, arkitektvirksomhet og byggeteknisk konsulentvirksomhet. Dessuten er også ansatte innen teknisk virksomhet og annonse- og reklamevirksomhet med. Felles for de fleste bedriftene i denne statistikken er at de ansatte ikke får sine lønninger regulert gjennom landsomfattende tariffavtaler. Lønnstilleggene følger imidlertid ofte lønnstilleggene i landsomfattende tariffavtaler, f.eks. mellom Handel og Kontor og Norsk Arbeidsgiverforening eller for offentlig ansatte.

Fra 1. september 1982 til 1. september 1983 steg den gjennomsnittlige månedsfortjenesten med 10,6 pst. for menn og 9,9 pst. for kvinner.

I utvalgets rapport nr. 1, 1984, var det en tabell over utviklingen i årslønn fra 1973 til 1983 for en del grupper. Beregningene gjengis i tabell 1 a. De bygger på lønnsstatistikk for gruppene og på opplysninger om tariffoppgjør i de enkelte år. Det er sett bort fra tariffoppgjørene ikke omfatter alle lønnstakere som dekkes av statistikken i en del av gruppene. Beregningsmåten fører til at fordelingen av veksten på de enkelte år er usikker, men sett over hele perioden faller tallene sammen med den utvikling som statistikken viser.

Tallene for industriarbeidere og for ledende funksjonærer er de samme som nyttes ved beregninger over disponibel realinntekt i avsnitt 1.4.

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

En sammenlikning mellom grupper må gjøres med varsomhet. Den perioden som er valgt — ut fra statistiske hensyn — kan gi tilfældige utslag. Andre perioder ville kunne gi et annet forhold mellom gruppens gjennomsnittstall. Statistikkgrunnlaget kan være forskjellig fra

gruppe til gruppe. De ulike veksttall må også ses i lys av ulike inntektsnivåer.

Utvalget regner med at den endelige rapport foran inntektsoppgjørene til våren vil gi lønnsveksttall for 1983—84 som bygger på 1984-statistikk for alle gruppene.

Tabell 1 a. Beregnet årslønnsvekst for noen grupper.

Ar	Arbeidere i N.A.F.-bedrifter			Funksjonærer i N.A.F.-bedrifter		Varehandel
	Industri	Byggevirksomhet	Landtransport	I alt	Ledende	
1973—74	17,4	14,2	16,4	13,4	13,0	12,3
1974—75	19,9	16,9	23,3	17,6	13,9	18,3
1975—76	11,5	16,6	15,5	15,3	12,5	15,5
1976—77	8,9	12,0	10,0	11,8	10,0	10,3
1977—78	7,8	8,9	7,1	9,4	8,7	12,4
1978—79	2,9	1,8	5,3	3,1	2,5	2,0
1979—80	10,1	8,6	11,4	8,6	7,5	11,8
1980—81	10,1	9,9	10,3	12,8	11,8	10,7
1981—82	10,5	11,6	12,5	11,8	10,7	11,5
1982—83	8,3	7,3	6,8	9,1	8,5	8,5
1973—83	175,0	175,3	203,6	189,7	156,2	190,5
Gj.snitt pr. år	10,7	10,7	11,7	11,2	9,9	11,3

Ar	Hotell- og restauranter ¹⁾	Utenriks sjøfart	Bank ²⁾		Forsikring	Stat		Kommune	Forretningsmessig tjenesteyting ³⁾
			I alt	Ledende		I alt	Ledende		
1973—74	11,1	12,5	13,3	10,3	12,0	12,3	10,4	11,9	—
1974—75	23,5	17,5	17,2	16,7	15,9	18,8	17,9	17,8	—
1975—76	15,1	16,9	9,2	7,4	12,1	11,8	8,8	14,7	—
1976—77	17,0	11,8	12,7	12,6	9,9	8,8	6,2	9,5	—
1977—78	6,1	7,0	10,9	10,3	9,6	8,2	6,2	8,5	—
1978—79	3,0	7,0	3,1	1,6	2,3	1,7	1,6	3,0	—
1979—80	13,9	8,3	12,2	10,2	12,0	9,6	10,0	10,3	—
1980—81	17,5	17,0	13,2	12,5	13,0	11,5	6,2	12,4	—
1981—82	10,5	7,0	13,2	10,7	12,8	12,3	8,0	12,1	13,2
1982—83	6,4	10,0	8,6	7,2	9,6	7,6	7,6	9,0 ⁴⁾	11,2
1973—83	217,7	195,0	191,7	156,7	180,6	163,7	120,3	180,2	—
Gj.snitt pr. år ..	12,3	11,4	11,3	9,9	10,9	10,2	8,2	10,9	—

¹⁾ Omfatter både måneds- og prosentlønte.

²⁾ Forretnings- og sparebanker.

³⁾ Lønnsstatistikk utarbeidet første gang pr. 1. september 1980.

⁴⁾ Heltidsansatte inkl. helse- og sosialvesen, men ekskl. skoleverket.

2. INNTEKTSUTVIKLINGEN I JORDBRUKET

Jordbruksorganisasjonene og staten ble i juni 1984 enige om en ny jordbruksavtale fra 1.7.1984.inntektsrammen for perioden 1.7.

1984—30.6.1985 ble avtalt til 1 450 millioner kroner. Det ble dessuten enighet om å øke kraftfôrprisen med 12 øre pr. kg. Dette er en ekstra kostnadsøkning, som kompenseres med 156,6 millioner kroner. Av oppgjøret fordeles

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

58 pst. på prisøkinger og 42 pst. over statsbudsjettet. Jordbruksavtalen er behandlet i St.prp. nr. 3 for 1984—85.

Den beregnede inntektsveksten i jordbruket avhenger noe av hvilke inntektsbegrep og kilder som legges til grunn. I utvalgets rapport fra mars 1984 er gjengitt tall fram til og med 1983 hentet fra normaliserte totalregnskap, fra nasjonalregnskap og beregninger for modellbruk.

For normaliserte totalregnskap, som forutsetter normal produksjonsutvikling, foreligger det regnskapstall fra Budsjettnemnda for jordbruket fram til 1983. Etter disse regnskapene økte vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk med ca. 1 ½ pst. fra 1982 til 1983. Beregnet arbeidsinntekt pr. årsverk (der beregnet vederlag til all kapital er trukket fra) økte med ca. 1 ¾ pst.

Nasjonalregnskapet gir tall for driftsresultatet i jordbruket fram til 1983. Avlingsvariasjoner fra år til år og overproduksjonen påvirker disse tallene. Driftsresultatet pr. årsverk var omlag på samme nivå i 1983 som i 1982.

I forhandlingssammenheng brukes beregninger for modellbruk. Ved forhandlingene i vår ble partene enige om å bruke alle de 29 modellbruk som Budsjettnemnda for jordbruket hadde utviklet. Av disse er det innarbeidet normer for 24 modellbruk, de resterende er under vurdering av partene.

Partene var enige om å stramme inn effektivitetsnormene med 3,5 pst. til og med 1984. Dette er ikke innarbeidet i modellbruksberegningene over inntektsutviklingen.

Budsjettnemndas beregninger av veid gjennomsnitt for de 29 modellbrukene viser at beregnet arbeidsinntekt økte med 2 ¾ pst. fra 1982 til 1983, inklusive produktivitetsvekst, dersom markedet hadde vært i balanse. Ved faktisk marked ble veksten ca. ½ pst. Overproduksjonen er beregnet å redusere inntekten med vel 6 400 kroner pr. årsverk i 1983. Medregnet anslått virkning av tilleggene pr. 1.7. 1984 er gjennomsnittsinntekten på modellbrukene inklusive produktivitetsvekst beregnet å øke med ca. 2 ½ pst. fra 1983 til 1984 ved markedsbalanse. Da inntektssvikten av overproduksjonen er beregnet å avta til vel 5 600 kroner pr. årsverk for 1984, er inntektsveksten ved faktisk marked noe høyere enn ved markedsbalanse. Ved faktisk marked er veksten 3 ½ pst. fra 1983 til 1984.

Utvalget vil understreke at det ikke har tatt nærmere standpunkt til hvordan tallene ovenfor samsvarer med den faktiske inntektsutviklingen i jordbruket.

3. INNTEKTER I FISKE

I fiskeriforhandlingene brukes flere begreper som belyser ulike sider ved inntekts- og lønnsomhetsforholdene i næringen.

Lønnsevne pr. årsverk er en beregnet størrelse og forteller hvor mye rederiet kan utbetale mannskapet etter at alle beregnede kostnader ved driften er dekket. Lønnsevnen er ikke særlig egnet til å belyse fiskernes inntekter, men kan tjene som en illustrasjon på fiskebåtens inntjeningssevne. Nivået på lønnsevnen vil i stor grad være påvirket av de kostnadsvurderinger som legges til grunn ved beregningene, jfr. tabell 1 b.

Fiskerlott og arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk belyser fiskernes gjennomsnittsinntekter. Den samlede arbeidsgodtgjørelse til mannskapet omfatter foruten mannskapslotter også eventuelle hyrer, ekstralotter eller proviant betalt av båtens/rederiets andel av delingsfangst. På en del fartøygrupper, f.eks. trålere og banklinebåter blir det på grunn av arbeidets art benyttet utskiftingsmannskaper, slik at det står mer enn én fisker bak ett årsverk. Inntekt pr. fisker vil i slike tilfelle ligge lavere enn arbeidsgodtgjørelsen pr. årsverk.

I tabell 1 b gis oppgaver over gjennomsnittlig lønnsevne og arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk for helårsdrevne fartøyer i alt, for storbåt (13 m og over) og småbåt (8—12,9 m) i alt og for storbåt også for fartøyer i torskefiskeriene¹⁾ og i sildefiskeriene²⁾. «I alt gruppen» omfatter noen flere fartøygrupper enn de som går inn under torske- og sildefiskeriene.

Tallmaterialet for årene 1981—83 er basert på de årlige lønnsomhetsundersøkelser som Budsjettnemnda for fiskerieringen utfører. Nemndas undersøkelser bygger på innhentede regnskapsoppgaver for vanlig godt drevne og vel utstyrte fartøyer, som brukes til fiske året rundt. Dette er i henhold til normer fastlagt i Hovedavtalen for fiskerieringen som gir grunnlaget for forhandlingene om støttetiltak for næringen.

Det er således ikke et representativt utvalg for hele fiskeflåten som er grunnlaget for tallene i tabellen. Det beregnede inntektsnivået kan derfor ikke oppfattes som gjennomsnittstall for hele næringen.

I Budsjettnemndas materiale er definisjonen av årsverk knyttet til fartøyets driftstid, dvs. den tid fartøyet er utrustet for fiske og mannskapet står ombord. Budsjettnemndas årsverksbegrep gir således uttrykk for den veide

¹⁾ Kyst- og bankfiske etter torskeartet fisk, reker, line- og garnfiske på fjerne farvann, trålere og fabrikkskip.

²⁾ Fiske med not og trål etter sild, makrell, lodde, brisling, øyepål, tobis, kolmule og polartorsk.

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

gjennomsnittlige bemanning ombord i fartøyene i løpet av året. Fartøyene som inngår i beregningene, skal normalt ha 30 ukers driftstid eller mer. Imidlertid kan Budsjettmemnda lempe på dette kravet dersom fangststopp eller regulering gjør at fartøyer ikke oppnår den driftstid de normalt ellers ville hatt. Gjennomsnittlig driftstid i året for Budsjettmemndfartøyene på 13 m og over er 38–39 uker og på fartøyer på 8–12,9 m 24–25 uker. En arbeidsgruppe har på grunnlag av materiale fra noen år tilbake beregnet at det ligger et forholdsvis stort antall timer bak et årsverk på en del fartøygrupper på 13 m og over. Reguleringer kan ha medført at antall timer for enkelte fartøygrupper har gått en del ned.

Fra 1981 til 1982 var det nedgang i lønnsnivåen. Størst var nedgangen for storbåt i sildefiskeriene. Fra 1982 til 1983 var det uendret nivå på lønnsnivåen for storbåt i torskefiskeriene, mens den gikk sterkt opp for storbåt i sildefiskeriene. For småbåt var det nedgang i lønnsnivåen både i 1982 og 1983.

Når det gjelder arbeidsgodtgjørelsen pr. årsverk, er den langt mer stabil enn lønnsnivåen, særlig for de større fartøyene. Arbeidsgodtgjørelsen på storbåt var omtrent uendret fra 1981 til 1982 til tross for vesentlig svakere lønnsnivå. Fra 1982 til 1983 steg arbeidsgodtgjørelsen for storbåt. Gjennomgående er arbeidsgodtgjørelsen pr. årsverk betydelig lavere for småbåt enn for storbåtflåten. For småbåt var det nedgang i arbeidsgodtgjørelsen i 1982. I 1983 steg den igjen, men dette skyldtes hovedsakelig økte minstelottutbetalinger.

Anslagene for arbeidsgodtgjørelse i 1984 bygger på foreløpige oppgaver for fangst og priser, samt prognoser for utviklingen i kost-

nader m.v. Disse anslagene er beheftet med stor grad av usikkerhet og må forventes å bli revidert senere.

I 1984 var det i følge anslagene øking i arbeidsgodtgjørelsen for storbåt sett under ett. Imidlertid var det nedgang i sildefiskeriene, mens storbåtene i torskefiskeriene har hatt øking.

Det framgår av det materiale Budsjettmemnda legger fram at det er forholdsvis store inntektsforskjeller innen næringen. Dette gjelder både mellom distrikter, fartøygrupper og driftsformer. Inntektsforskjellene er imidlertid ikke stabile. Forholdene kan skifte slik at fartøygrupper som tjener godt ett år kan ligge lavt neste år. Slike svingninger skyldes i vesentlig grad varierende ressursgrunnlag og markedsforhold.

Ved lønnsomhetsundersøkelsen for 1983 for båter på 13 m og over, kom det tilfredsstillende regnskapsoppgaver fra ca. 35 pst. av den kartlagte masse av helårsdrevne fartøyer. For de mindre båtene bygger undersøkelsen på regnskaper fra ca. 25 pst. av de helårsdrevne fartøyene. Dette tilsier varsomhet ved bruk av tallene. Budsjettmemnda peker på en del forhold som gjør at tallene for de mindre fartøyene er mer usikre enn for de større.

Statistisk sentralbyrå har på grunnlag av materiale fra Garantikassen for fiskere lagt fram tall for fiskernes inntekter for årene 1979–82. Tallene er imidlertid ikke basert på tilsvarende normer som Budsjettmemndas materiale.

Beregningsutvalget understreker at det ikke har tatt standpunkt til hvordan tallene som er gjengitt i tabellen, samsvarer med de faktiske inntektsforhold i næringen.

Tabell 1 b. *Inntekter i fiskerinæringen 1981–84. Helårsdrevne fartøyer på 8–12,9 m (småbåt) og 13 meter og over (storbåt). Kroner.*

		Storbåt			Småbåt	Helårsdrevne i alt
		Sild	Torsk	I alt		
1981	Lønnsevne pr. årsverk	104 700	131 700	126 000	61 700	108 000
	Arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk	139 400	135 000	136 200	68 300	120 500
1982	Lønnsevne pr. årsverk	57 900	107 600	97 300	52 600	87 800
	Arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk	139 600	132 300	133 600	64 800	119 000
1983	Lønnsevne pr. årsverk	107 300	107 900	109 500	37 000	88 100
	Arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk	177 600	143 100	152 000	65 600	126 500
1984	Lønnsevne pr. årsverk	—	—	—	—	—
	Arbeidsgodtgjørelse pr. årsverk	162 000	154 000	156 000	—	—

Merknad:

Lønnsevne pr. årsverk er beregnet etter Budsjettmemndas nye prinsipp innført f.o.m. 1982. Dette innebærer at fremmedkapitalandelen avskrives på grunnlag av historisk kostnad, og egenkapitalandelen på grunnlag av gjenanskaffelsesprinsippet. Egenkapitalen forrentes til realrente. Produktavgift blir som tidligere regnet som kostnad.

For årene 1981–83 er utbetaling av minstelott fra Garantikassen inkludert i arbeidsgodtgjørelsen. I 1983 utgjorde dette gjennomsnittlig kr 1900 pr. årsverk for storbåt og kr 11 100 pr. årsverk for småbåt.

Kilde: 1981–83: Budsjettmemnda for fiskerinæringen.

For 1984: Anslag.

4. UTVIKLINGEN I DISPONIBEL REALINNTTEKT

Beregningsutvalget har beregnet utviklingen i disponibel realinntekt – inntekter etter fradrag for skatt og korrigerert for prisendringer – for industriarbeidere, industrifunksjonærer, lønnstakere i statlig virksomhet og pensjonister.

Utvalget vil legge fram sikrere opplysninger om den nominelle inntektsutviklingen i 1984 i sin endelige rapport foran inntektsoppgjørene i 1985.

De beregninger som er utført, gjelder følgende grupper:

- Lønnstakere med inntekt i 1983 på 90 000 kroner, 110 000 kroner, 125 000 kroner og 150 000 kroner der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for voksne industriarbeidere etter N.A.F.'s statistikk.
- Lønnstakere med inntekt i 1983 på 125 000 kroner, 150 000 kroner, 200 000 kroner og 250 000 kroner, der inntekten før skatt forutsettes å ha utviklet seg som gjennomsnittlig årslønn for funksjonærer i ledende stillinger etter N.A.F.'s statistikk.
- Pensjonister med minstepensjon.
- Lønnstakere med inntekt i 1983 som for utvalgte stillingsgrupper i staten og med en inntektsutvikling i 1983 som disse stillingsgruppene har hatt.

For andre enn pensjonistene er beregningene utført for enslige inntektstakere og for inntektstakere som forsørger ektefelle og to barn under 17 år. Den nominelle disponible inntekten beregnes ved at en trekker inntektsskatter og trygdepremier fra inntekten, samtidig som en for barnefamilier tar hensyn til forsørgerfradraget og barnetrygden. En kommer deretter frem til den disponible realinntekten ved å deflatere den nominelle disponible inntekten med konsumprisindeksen. Fra 1983 til 1984 er prisstigningen anslått til 6,2 pst.

I tillegg til skatte- og trygderegler er det innarbeidet virkninger av mer spesielle økonomiske ordninger som er innført i de senere årene og som i prinsippet vil påvirke utviklingen i kjøpekraften. Dette gjelder bl.a. virkninger av lettelsene i skattleggingen av boliger og bankinnskudd, fradragsrett for fagforeningskontingent, utviding av sparing med skattefradrag og virkning av sykelønnsordningen. Det må understrekes at de beregnede

virkningene av disse ordningene til dels er usikre.

Endringer i disponibel realinntekt gir uttrykk for endringer i den reelle inntekt inntektstakere har etter at skatten er betalt. Beregningene av skatten er foretatt under generelle forutsetninger. For den enkelte vil mer individuelle forhold være av betydning, f.eks. i hvilken utstrekning en har fradrag for gjeldsrenter eller andre fradrag utenom minstepensjonen. Av stønader har en bare tatt hensyn til barnetrygden.

Det er grunn til å understreke at endringene i disponibel realinntekt ikke uten videre gir noe fullgodt uttrykk for endringene i en persons levestandard eller levekår, selv om den er en viktig levekårskomponent. Også andre faktorer er av stor betydning. Som eksempler kan nevnes fellesforbruket i form av undervisning, helsestell og sosiale ytelser. Andre eksempler er velferdstiltak fra arbeidsgiver utenom lønnsutbetalingene og endringene i avdragsvilkårene for lån. Videre er ikke de valgte typehushold nødvendigvis representativa for de mest vanlige husholdstyper.

Beregningene bygger på en rekke forenklete forutsetninger og må brukes med varsomhet. I utvalgets tidligere rapporter er gjort nærmere rede for de forutsetninger som er lagt til grunn og ulike forbehold som må tas ved bruken av tallene.

Lønnstakere i industrien

Fra 1983 til 1984 har en ut fra N.A.F.'s lønnsstatistikk regnet med 7,7 pst. vekst i årslønn for voksne industriarbeidere i gjennomsnitt. For funksjonærer i ledende stillinger er det fra 1983 til 1984 regnet med en årslønnsvekst på 8,0 pst.

I tabell 1c har en presentert utviklingen i nominell lønnsinntekt siden 1970 for disse to lønnstakergruppene. Beregninger over utviklingen i disponibel realinntekt for utvalgte lønnsnivåer i industrien er gjengitt i tabell 1d. I følge tabellen vil begge de to utvalgte lønnstakergrupper få en oppgang i disponibel realinntekt i 1983–1984 i størrelsesorden 1½–2 pst. Dette er på linje med økningen i 1983. Også i 1984 er oppgangen gjennomgående litt sterkere på de høyeste inntektsnivåer enn på de lavere. Utviklingen er om lag den samme for enslige som for lønnstakere med barn.

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 1 c. *Lønnsinntekt før skatt for lønnstakere i industrien*

	Årslønn for voksne industriarbeidere (gj.snitt menn og kvinner)		Årslønn for funksjonærer i ledende stillinger	
	Indeks 1970=100	Årlig endring, pst.	Indeks 1970=100	Årlig endring, pst.
1971	111,9	11,9	108,8	8,8
1972	121,9	8,9	115,2	5,9
1973	134,8	10,6	127,0	10,2
1974	158,2	17,4	143,5	13,0
1975	189,7	19,9	163,4	13,9
1976	211,5	11,5	183,8	12,5
1977	230,4	8,9	202,2	10,0
1978	248,3	7,8	219,8	8,7
1979	255,5	2,9	225,3	2,5
1980	281,3	10,1	242,2	7,5
1981	309,8	10,1	270,8	11,8
1982	342,3	10,5	299,8	10,7
1983	370,7	8,3	325,3	8,5
1984	399,2	7,7	351,3	8,0
1970-80		10,9		9,2
1980-84		9,1		9,7

Kilde: N.A.F.'s statistikk.

Tabell 1 d. *Disponibel realinntekt for lønnstakere i industrien. Årlig prosentvis endring*

Inntekt 1983	1970-1980 ¹⁾	1980-1981 ²⁾	1981-1982 ³⁾	1982-1983	1983-1984
<i>Med inntektsvekst som i gjennomsnitt for industriarbeidere:</i>					
90 000 kroner					
Enslig	1,6	-1,0	-0,7	1,0	1,6
Ektepar med 2 barn	2,1	-0,9	-0,1	1,7	1,6
110 000 kroner					
Enslig	1,5	0,3	-0,7	1,3	1,5
Ektepar med 2 barn	1,9	-0,1	-0,1	1,8	1,6
125 000 kroner					
Enslig	1,2	1,1	-0,7	1,3	1,5
Ektepar med 2 barn	1,9	0,5	-0,2	2,0	1,6
150 000 kroner					
Enslig	0,8	2,3	-0,7	1,2	1,5
Ektepar med 2 barn	1,5	1,3	-0,2	2,1	1,5
<i>Med inntektsvekst som for ledende funksjonærer i industrien:</i>					
125 000 kroner					
Enslig	—	1,9	-0,4	1,3	1,7
Ektepar med 2 barn	0,7	1,3	—	2,1	1,8
150 000 kroner					
Enslig	-0,4	3,0	-0,5	1,4	1,7
Ektepar med 2 barn	0,3	2,0	-0,2	2,2	1,7

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

200 000 kroner

Enslig	— 1,2	4,3	— 0,5	1,3	1,8
Ektepar med 2 barn	— 0,5	3,3	— 0,1	2,3	1,7

250 000 kroner

Enslig	— 1,8	5,2	— 0,6	1,9	2,0
Ektepar med 2 barn	— 1,3	4,1	— 0,2	2,4	1,8

¹⁾ De inntektskorreksjoner som er spesifisert i tidligere rapporter, er innarbeidet. Det gjelder f.eks. endringer i sykelønnsordningen og lettelser i skattleggingen av boliger. Samlet for perioden 1970–80 utgjorde disse korreksjonene ca. 0,2 pst. pr. år.

²⁾ Endringene i reglene for skattefrie renteinntekter og sparing med skattefradrag er anslått å bidra med 0,2 pst. i disponibel realinntekt på alle skattenivåer.

³⁾ Endringene i reglene for sparing med skattefradrag er anslått å bidra med 0,2 pst. i disponibel realinntekt på alle inntektsnivåer.

Pensjonister

Hovedkomponentene i pensjonsytelsene fra Folketrygden er grunnbeløpet, særtillegget og tilleggspensjonen. Minstepensjonen består av et grunnbeløp (1½ for ektepar), særtillegg og et kompensasjonstillegg, kr 500 for enslige og kr 750 for ektepar. Særtillegget kan oppfattes som en minimums tilleggspensjon.

Pensjonistenes inntekter er endret en gang i 1984. Fra 1. mai ble grunnbeløpet hevet med 1 600 kroner til 24 200 kroner. På årsbasis er grunnbeløpet hevet med 6,0 pst.

Særtilleggssatsene ble 1. mai hevet med 1,0 prosentenhet til 52,5 pst. for enslige pensjonister. Også for hver av pensjonistektefeller ble satsen hevet med 1,0 prosentenhet til 48,5 pst. eller 97 pst. samlet for ektepar.

Pensjonister har rett til særfradrag ved skatteligningen på 17 700 kroner i 1984. Særfradraget sammen med et eventuelt kommunalt tilleggssfradrag gjør minstepensjonene skattefrie. Disponibel inntekt for trygdede med bare minstepensjon blir dermed lik minstepensjonen. De gjennomsnittlige minstepensjoner i 1984 var på 36 516 kroner for enslige og på 59 056 kroner for ektepar. I 1983 var de på henholdsvis 34 153 kroner og 55 249 kroner. (Disse beløpene er beregnet ut fra gjeldende satser. Faktisk utbetaling kan bli marginalt høyere pga. avrunding av månedsbeløp.) Veksten i utbetalt pensjon fra 1983 til 1984 ble 6,9 pst. både for enslige pensjonister med bare minstepensjon og for trygdet ektepar med minstepensjon.

Med en prisstigning fra 1983 til 1984 på 6,2 pst. hadde pensjonister som kun mottar minstepensjon, en vekst i disponibel realinntekt. Økningen i disponibel realinntekt for denne gruppen skyldes økningen i særtillegget.

Fordi utgiftsforholdene varierer sterkt pensjonistene imellom, vil de faktiske økonomiske forholdene for pensjonister med bare minstepensjon kunne vise store variasjoner.

Tabell 1 e. Trygdedes minstepensjon

	Minstepensjon for enslige		Minstepensjon for ektepar	
	Indeks 1970=100	Årlig pst.vis endring	Indeks 1970=100	Årlig pst.vis endring
1971	114,0	14,0	115,7	15,8
1972	123,7	8,5	125,5	8,0
1973	133,7	8,1	135,5	8,0
1974	149,2	11,6	151,2	11,6
1975	170,4	14,2	172,9	14,4
1976	196,7	15,4	202,3	17,0
1977	227,5	15,7	236,7	17,0
1978	259,8	14,2	273,7	15,6
1979	278,9	7,4	295,8	8,1
1980	311,7	11,8	328,6	11,1
1981	357,0	14,5	376,5	14,6
1982	399,8	12,0	423,0	12,4
1983	437,3	9,4	461,5	9,1
1984	467,6	6,9	493,4	6,9
1970–80		12,0		12,6
1980–84		10,7		10,7

Tabell 1 f. Disponibel realinntekt for trygdede med minstepensjon.
Årlig prosentvis endring

	Enslig	Ektepar
1970–80	3,4	3,9
1980–83	0,7	0,8
1980–81	0,8	0,8
1981–82	0,6	1,0
1982–83	0,9	0,7
1983–84	0,7	0,7

Pensjonister med tilleggspensjon utover særtillegget vil generelt øke sin inntekt i takt med grunnbeløpet, dvs. at økningen fra 1983 til 1984 var 6,0 pst. I samme tidsrom økte

konsumprisene med 6,2 pst., slik at realinntekten før skatt gikk svakt ned. For den *disponible* realinntekt kan resultatet variere noe avhengig av pensjonens størrelse og pensjonistens sivilstand. En kan i den forbindelse legge merke til at en endring på en tidels prosent i disponibel realinntekt for de aktuelle tilleggspensjoner vil beløpe seg til maksimum kr 150 i 1984.

Sett under ett er pensjonistenes inntektsutvikling preget av økninger i grunnbeløpet og av at en stadig større andel mottar tilleggspensjon. Gjennomsnittlig tilleggspensjon øker etter hvert som nye pensjonistkull kommer til. For pensjonister med minstepensjon vil også endringer i særtillegget påvirke utviklingen. Alt i alt er det grunn til å gå ut fra at gjennomsnittlig disponibel realinntekt for pensjonister under ett har økt de siste årene.

Kommentarene ovenfor gjeder pensjonsytelser fra folketrygden. Pensjonistenes inntektsforhold bestemmes også av andre pensjonsordninger, men Beregningsutvalget har ikke vurdert ytelser fra disse.

Lønnstakere i offentlig virksomhet

Beregningsutvalget har også på vanlig måte foretatt beregninger over utviklingen i dispo-

nibel realinntekt for lønnstakere i statlig virksomhet med inntektsutvikling som for fire utvalgte grupper. Anslagene for den nominelle lønnsutvikling i tabell 1 g bygger på tall for gjennomsnittlig lønnsnivå. Det har ikke vært mulig å innarbeide virkningene av justerings- og normeringsoppgjøret pr. 1. august 1984 og av endringer i topplønnen i den laveste lønnstigen. En må også være oppmerksom på at endringer i de gjennomsnittlige lønnstallene vil bli påvirket av endringer i sammensetningen av gruppene.

Beregningene over disponibel realinntekt bygger på samme virkninger av skatter og på samme prisutvikling som beregningene for lønnstakere i industrien.

Beregningene som er gjengitt i tabell 1 h, viser at offentlig tilsatte i sjefsgruppen og kontorgruppen fikk en vekst i disponibel realinntekt fra 1983 til 1984. Veksten var klart i underkant av hva industriansatte hadde. Gruppen med gjennomsnittsinntekt i 1983 som fagarbeidere i Televerket og NSB og med inntektsutvikling fra 1983 til 1984 som gjennomsnittet i gruppen, fikk en svak nedgang i sin disponible realinntekt. Saksbehandlergruppen hadde med tilsvarende forutsetninger, uendret disponibel realinntekt.

Tabell 1 g. Lønnsinntekt for utvalgte grupper i statlig virksomhet

	Kontorass./ Kontorfullmektig		Fagarbeider i Televerket og NSB		Førstesekr./ konsulent/ førstekons.	Ekspedisjonssjef/under- direktør/byråsjef	
	Indeks 1973=100	Årlig pst.vis endring	Indeks 1973=100	Årlig pst.vis endring	Årlig pst.vis endring	Indeks 1973=100	Årlig pst.vis endring
1974	112,6	12,6	111,2	11,2		110,4	10,4
1975	132,6	17,8	130,3	17,2		130,2	17,9
1976	148,5	12,0	144,9	11,2		141,6	8,8
1977	161,6	8,8	157,5	8,8		150,4	6,2
1978	175,2	8,4	171,2	8,7	6,6	159,7	6,2
1979	179,2	2,3	174,5	1,9	2,2	162,2	1,6
1980	201,6	12,5	193,0	10,6	7,8	178,4	10,0
1981	231,6	14,9	218,5	13,2	9,0	189,5	6,2
1982	260,4	12,4	244,9	12,1	11,7	204,7	8,0
1983	281,0	7,9	263,3	7,5	7,0	220,3	7,6
1984 ¹⁾	298,1	6,1	276,2	4,9	5,2	234,6	6,5
1973-80		10,5		9,8			8,6
1980-84		10,3		9,4	8,2		7,1
Gj.snittlig års- lønn i 1983-kr	92 800		105 100		133 200	183 100	
Antall lønns- takere innen disse stillingskategorier pr. 1.10.83	11 437		5 413		10 095	776	

¹⁾ Virkningen av justerings- og normeringsoppgjøret pr. 1.8.84 og av endringer i topplønnen i laveste lønnsstige pr. 1.10.84 er ikke medregnet

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 1 h. *Disponibel realinntekt for grupper i statlig virksomhet. Årlig prosentvis endring*

Inntekt 1983	1973—1980	1980—1981	1981—1982	1982—1983	1983—1984 ²⁾
92 800 kroner					
Inntektsutvikling som for kontor- assistent/kontorfullmektig:					
Enslig	1,5	2,5	0,8	0,6	0,3
Ektepar med 2 barn	2,2	2,0	1,3	1,3	0,5
105 100 kroner					
Inntektsutvikling som for fagarbeider i Televerket og NSB:					
Enslig	0,9	1,9	0,5	0,6	— 0,5
Ektepar med 2 barn	1,7	1,7	1,0	1,1	— 0,3
133 200 kroner					
Inntektsutvikling som for første- sekretær/konsulent/førstekonsulent:					
Enslig	— 4,3 ¹⁾	0,8	0,1	0,6	0,0
Ektepar med 2 barn	— 2,3 ¹⁾	0,1	0,4	1,3	0,1
183 100 kroner					
Inntektsutvikling som for ekspedisjons- sjef/underdirektør/byråsjef:					
Enslig	— 1,4	1,4	— 1,8	0,8	0,9
Ektepar med 2 barn	— 0,6	0,6	— 1,5	1,8	0,9

¹⁾ 1977—1980.

²⁾ Se fotnote til tabell 1 g.

KAPITTEL 2

Prispolitikk og prisutvikling**1. PRISPOLITIKK**

I St.meld. nr. 43 for 1983–84 om retningslinjer for prismyndighetenes virksomhet i 1984, heter det bl.a. at prismyndighetene først og fremst skal bidra til å fremme en fri markedstilpasning, særlig ved tiltak som tar sikte på å motvirke konkurransereguleringer i næringslivet. Gjeldende forskrifter om meldeplikt for konkurransereguleringer og leverandørreguleringer av priser og avanser m.v. opprettholdes, men eventuelle endringer eller tilpasninger skal vurderes.

Også de unntak og dispensasjoner som er gitt fra forskriftene om konkurransereguleringer av priser og avanser skal vurderes på ny med sikte på om grunnlaget for unntaket fortsatt er tilstede. Andre konkurransereguleringer, herunder markedsdelings- og eksklusivordninger, bør vurderes og inngrep foretas dersom ordningen antas å ha skadelige virkninger. Det samme gjelder autorisasjonsordninger, kvoteavtaler m.v.

Etter retningslinjene skal prismyndighetene undersøke pris-, fortjeneste- og konkurranseforholdene i næringslivet, og legge vesentlig vekt på å informere forbrukerne og næringslivet om aktuelle pris- og konkurranseforhold. Gir undersøkelsen grunn til det, skal prismyndighetene treffe tiltak for å bringe skadelige forhold til opphør. Det skal føres tilsyn med bedriftenes prisfastsetting, bl.a. med hjemmel i midlertidig forskrifter av 17. desember 1981 om meldeplikt for pris- og avanseforhøyelser. Meldingene etter disse forskriftene skal i første rekke danne grunnlag for vurdering av prisutviklingen på ulike områder. Spørsmålet om å innføre kontroll med fusjon eller oppkjøp mellom foretak vurderes.

Med bakgrunn i retningslinjene er en rekke direkte prisreguleringer avviklet i løpet av de siste par år. Dette gjelder bl.a. maksimalprisreguleringer for bensin, sement, brød, detaljpriser på kjøttvarer, transport med lastebil, byggeprisforskriftene og forhandleravansen for bensin. Enkelte av ordningene er avløst av meldepliktsbestemmelser.

Den særskilte husleieregulering (etter husleiereguleringsloven kap. II) er begrenset til å gjelde Oslo, Bergen og Trondheim. For øvrig gjaldt loven opprinnelig i 115 kommu-

ner. Etter søknader fra kommunene er 95 kommuner nå unntatt. Det stedlige virkeområde her ventes ytterligere begrenset.

I medhold av husleiereguleringslovens § 17 er det gitt prisforskrifter for boliger i boligbyggelag, sist revidert 1. september 1983. Siden 1. september 1982 er 93 kommuner unntatt fra denne regulering. Forskriftene gjelder i dag i 8 kommuner. Det ventes ytterligere begrensning av det stedlige virkeområde også her.

Prisforskrifter for overdragelse og bortfeste av fast eiendom av 25. oktober 1974 ble opphevet ved kongelig resolusjon 27. mai 1983. Med bakgrunn i opplysninger om tilfeller med tildels svært betydelige økninger av den årlige festeavgiften, ble det den 16. desember 1983 innført midlertidige prisforskrifter om regulering av festeavgifter. Forskriftene er nylig forlenget og gjort gjeldende ut 1985.

Foruten den særskilte husleieregulering og maksimalprisene for boliger i boligbyggelag gjelder det i dag prisregulering for bl.a. kjøring med drosjebil, konsummelk og fløte, margarinprodukter og deler av engrossalg av kjøttvarer. Reguleringene er imidlertid under vurdering.

En rekke dispensasjoner fra forskriftene av 1960 om konkurransereguleringer er gjennomgått, og en del er trukket tilbake. I tillegg er det i noen tilfelle grepet inn etter prisloven mot eksklusivordninger. Dette er gjort for bl.a. trelast, wallboard og ur.

2. UTVIKLINGEN I PRISINDEKSENE

I løpet av de siste 2–3 årene har prisstigningen avtatt internasjonalt. Dette gjelder også Norge, hvor stigningstakten i 1984 ligger omtrent på det halve av stigningstakten i 1981 regnet på årsbasis.

Den gjennomsnittlige prisstigning fra 1981 til 1982 var på 11,3 pst. og fra 1982 til 1983 på 8,4 pst. I gjennomsnitt for de 11 første måneder i 1984 var konsumprisindeksen 6,3 pst. høyere enn for tilsvarende periode i fjor. Stigningstakten har avtatt gjennom året. For siste 12 måneder målt fra november 1983 til november 1984 var prisstigningen således 6,0 pst. Beregningsutvalget anslår den gjennomsnittlige prisstigningen fra 1983 til 1984 til ca. 6,2 pst.

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 2 a viser utviklingen i konsumprisindeksen fordelt etter leveringssektor for perioden november 1983 – november 1984 og tilsvarende periode året før.

Tabell 2 a. Konsumprisindeksen — varer og tjenester etter leveringssektor

	Vekt %/00	Endring i pst.	
		Nov. 1982— nov. 1983	Nov. 1983— nov. 1984
Totalt	1 003,7	7,0	6,0
1. Jordbruksvarer	122,3	4,4	5,6
1.1 Mindre bearbeidde	74,0	3,8	5,4
1.2 Mer bearbeidde	48,3	5,4	5,8
2. Fiskevarer	14,0	7,9	3,0
3. Andre norskproduserte konsumvarer	346,9	6,5	7,2
3.1 Lite påvirket av verdensmarkedets priser	116,2	10,0	9,0
3.2 Påvirket av verdensmarkedet p.g.a. stort importinnhold eller råstoffpris bestemt på verdensmarkeder	106,2	3,0	6,3
3.3 Påvirket av verdensmarkedet p.g.a. konkurranse fra utlandet	124,5	6,2	6,3
4. Importerte konsumvarer	226,1	7,0	5,4
4.1 Uten norsk konkurranse	125,4	9,7	5,9
4.2 Med norsk konkurranse	100,7	4,0	4,6
5. Husleie	100,9	8,2	7,2
6. Andre varer og tjenester	193,5	9,0	4,8
6.1 Med arbeidslønn som dominerende priskomponent	61,9	7,5	6,2
6.2 Også med andre viktige priskomponenter	131,9	9,7	4,0

Kilde: Statistisk ukehefte.

Som det framgår av tabellen, var prisstigningen for andre norskproduserte konsumvarer omlag like sterk siste 12 måneder som tilsvarende periode året før, men stigningen for denne vargruppen ligger over den gjennomsnittlige prisstigningen for perioden nov. 83 – nov. 84. Spesielt for varer i undergruppen 3.1 Lite påvirket av verdensmarkedets priser, er prisstigningen fortsatt høy. Også siste år bidro importerte konsumvarer moderat til prisstigningen. For andre varer og tjenester

var stigningen vesentlig lavere enn i fjor, og lavere enn gjennomsnittlig stigning i konsumprisindeksen i inneværende år.

Prisstigningen i Norge fra 1982 til 1983 var ca. 3 prosentpoeng høyere enn tilsvarende tall for OECD-området. For 1984 vil Norge ifølge Salderingsproposisjonen komme ut med en prisstigning fra 1983 til 1984 som er ca. 1 prosentpoeng sterkere enn for OECD-området totalt.

Tabell 2 b. Produsentprisindeksen. Stigning i pst.

	Jan.—nov. 1983— jan.—nov. 1984	Nov. 1983— nov. 1984
Oljeutvinning og bergverksdrift	4,9	11,3
Industri	6,7	6,8
Næringsmidler, drikkevarer og tobakk	7,7	8,3
Tekstilvarer, bekledningsvarer, lær og lærvarer	3,5	4,0
Trevarer	5,2	4,4
Treforedling, grafisk produksjon og forlagsvirksomhet	7,5	10,2
Kjemisk produksjon, mineralolje, kull, gummi og plastprodukter ..	3,9	5,8
Mineralske produkter	5,3	4,0
Metaller	15,9	8,5
Verkstedprodukter	3,6	5,3
Kraftforsyning	11,6	10,6
Totalt	6,9	7,9

Kilde: Statistisk ukehefte.

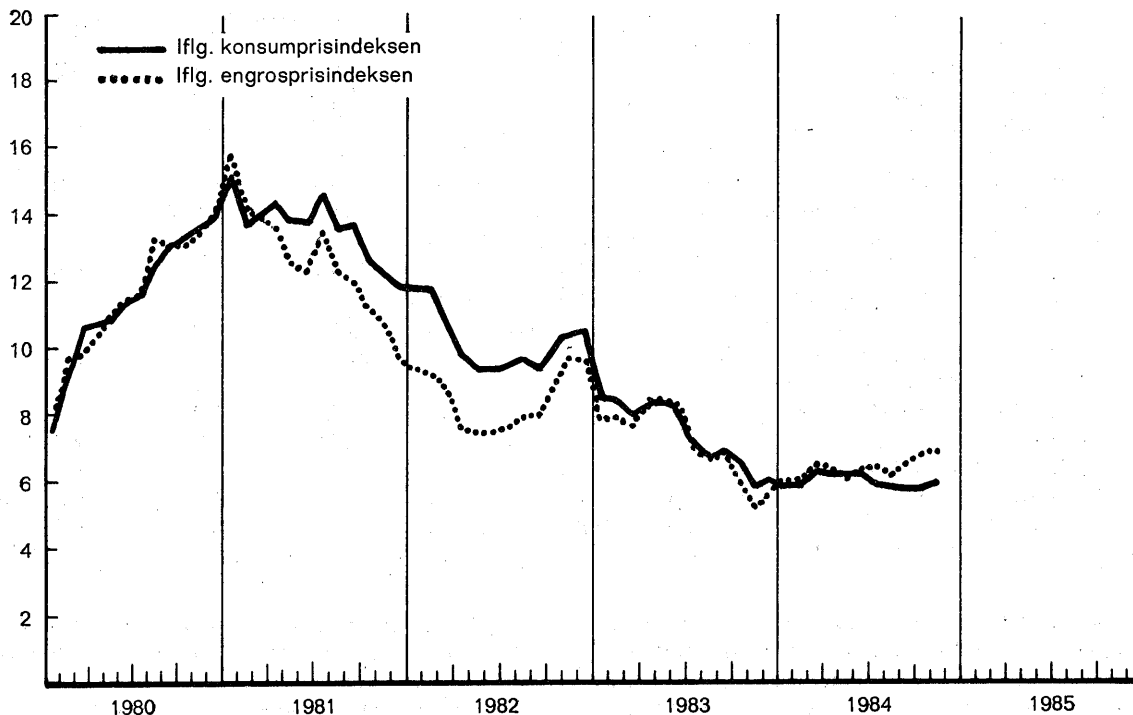
Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

Siste år, målt over perioden november 1983 – november 1984, steg produsentprisindeksen med 7,9 pst. (tabell 2 b). I gjennomsnitt for de første 11 måneder i 1983 lå produsentpris-

indeksen 6,9 pst. høyere enn for tilsvarende periode i fjor.

Fig. 2.1 nedenfor viser en sammenstilling av konsumprisindeks (ekskl. tjenester) og engrosprisindeks for varer levert til konsum.

Fig. 2.1. Engros- og konsumprisvekst. Konsumprisindeksen i alt ekskl. tjenester og engrosprisindeksen for varer levert til konsum. Prosent endring fra ett år tidligere.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Både engrosprisindeksen for konsumvarer og konsumprisindeksen viste en relativt lik utvikling med hovedsakelig fallende stignings-takt gjennom 1983.

Fra omkring årsskiftet 1983/84 synes engrosprisindeksen og konsumprisindeksen å ha noe ulik utvikling. Konsumprisindeksen har hatt en svak avtakende stigningstakt gjennom 1984. Engrosprisindeksen har derimot vist en tiltakende stigningstakt, og viser nå en stigning over en 12 måneders periode som er omlag 1 prosentpoeng høyere enn for konsumprisindeksen. Dette øker usikkerheten ved å anslå prisutviklingen utover i 1985. En er innstilt på å se nærmere på utviklingen i de to indekser i den endelige rapporten foran inntektsoppgjøret til våren.

3. AJOURFØRT DEKOMPONERING AV KONSUMPRISVEKSEN FOR 1983 OG 1984

I rapporten fra Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene om grunnlaget

for inntektsoppgjørene 1984 (NOU 1984: 14) ble konsumprisutviklingen fra 1983 til 1984 anslått til 6–7 pst. Den faktiske utviklingen ser nå ut til å bli en vekst på 6,2 pst. Vi vil sammenligne forutsetningene bak Beregningsutvalgets prognose fra våren 1984 med prisenbildet slik det ser ut i desember 1984.

I tabell 2 c er konsumprisutviklingen dekomponert etter bidrag fra ulike varekategorier. Vi vil knytte noen kommentarer til enkeltpostene i tabellen.

Beregningsutvalgets prognose bygget på en forutsetning om 4 pst. gjennomsnittlig vekst i importprisene fra 1983 til 1984. Fra 3. kvartal 1983 til 3. kvartal 1984 steg importprisene gjennomsnittlig med 3,5 pst. Dette antyder at den gjennomsnittlige vekst i importprisene fra 1983 til 1984 kan bli noe lavere enn tidligere antatt. Likevel er det anslåtte bidraget til konsumprisveksten fra importerte varer 0,2 prosentenheter høyere enn Beregningsutvalgets prognose fra ifjor vår. Dette skyldes at vi nå regner med en sterkere prisvekst enn 4 pst.

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

for importvarer som veier tungt i konsumprisindeksen. F.eks. økte indeksen for gruppen matvarer, drikkevarer og tobakk med 12,5 pst. fra 3. kvartal 1983 til 3. kvartal 1984. Bidraget fra priser på varer produsert i Norge for hjemmemarkedet utsatt for utenlandsk konkurranse, er 0,2 prosentenheter lavere enn tidligere anslått. Alt i alt er derfor det anslåtte bidraget fra internasjonalt bestemte priser uendret.

For å beregne bidraget til konsumprisveksten fra jordbrukspriser, tok en i prognosen utgangspunkt i priser som måtte gjelde dersom inntektene i jordbruket skulle stige i takt med inntektene for industriarbeidere. Nedre grense i intervallet for bidraget fra jordbruksvarer ble i vårrapporten antatt å gjelde dersom det skulle vise seg at jordbruket ikke klarte å ta ut i priser så mye som forutsatt i jordbruksavtalen. De foreliggende data tyder på at dette har vært situasjonen i 1984.

Nedre grense for det anslåtte bidraget fra husleie forutsatte at husleien i 1984 skulle stige omtrent i takt med prisene ellers. Konsumprisindeksen for årets 11 første måneder tyder på en noe sterkere vekst i husleiene enn i indeksen totalt. Fra november 1983 til november 1984 økte husleiene med gjennomsnittlig 7,2 pst., mens konsumprisindeksen økte med 6,0 pst. i samme tidsrom. På bakgrunn av disse observasjonene er en kommet

fram til et bidrag fra husleiene på 0,9 prosentenheter.

Ved utarbeiding av Beregningsutvalgets prognose ble det lagt til grunn en gjennomsnittlig lønnsvekst fra 1983 til 1984 på 6,0 pst. Den gjennomsnittlige lønnsvekst ser ut til å kunne bli omkring 7 pst. Virkningene av denne endringen på prisutviklingen fra 1983 til 1984 vil bl.a. avhenge av lønnsvekstens fordeling over året. En antar nå at bidraget fra lønninger er 0,1 prosentpoeng høyere enn anslått i vårprognosen.

Erfaringsmessig har det vært vanskelig å gi gode anslag for utviklingen i driftsresultater fra ett år til et annet. Videre har sammenhengen mellom kostnadsvekst og driftsresultater variert i de senere år. Det er derfor stor usikkerhet knyttet til anslagene for bidraget fra driftsresultater. I nedre grense i prognosen fra i vår er en produktivitetsgevinst kombinert med en avdemping av veksten i driftsresultater. I nedre grense er summen av bidraget fra driftsresultat og produktivitetsgevinst 0,3 prosentenheter. En antar nå et større bidrag fra konsumprisveksten fra driftsresultater. Imidlertid antar en også en sterkere produktivitetsvekst. Bidraget fra driftsresultater og produktivitetsgevinster er da anslått til 0,2 prosentenheter til sammen. Det samlede bidraget fra kostnadsbestemte priser er nå det samme som det laveste tall som ble brukt i vårprognosen.

Tabell 2 c. Dekomponering av konsumprisveksten fra 1983 til 1984. Prosentenheter

Bidrag til konsumprisstigningen fra varer levert fra sektorer med:	Prognose våren 1984	Anslag desember 1984
Internasjonalt bestemte priser	1,7	1,7
— priser på importerte varer	1,2	1,4
— priser på varer produsert i Norge for hjemmemarkedet utsatt for utenlandsk konkurranse	0,5	0,3
Offentlig regulerte priser	2,1—2,6	2,2
— jordbrukspriser	0,5—0,8	0,5
— priser på offentlig forretningsdrift	0,2	0,1
— elektrisitetspriser	0,3	0,4
— husleie	0,8—1,0	0,9
— øvrige offentlige regulerte priser	0,3	0,3
Kostnadsbestemte priser	1,7—2,2	1,7
— lønninger	1,4	1,5
— driftsresultater	0,5—0,8	0,7
— produktivitet	— 0,2—0,0	— 0,5
Avgifter og subsidier	0,5	0,6
— avgifter	0,4	0,5
— subsidier	0,1	0,1
Konsumprisindeksen	6—7	6,2

KAPITTEL 3

Utviklingen i Norges konkurranseevne

1. KURSUTVIKLINGEN FOR NORSKE KRONER

Valutamarkedet har også i 1984 vært preget av høy og økende dollarkurs overfor de vest-europeiske valutaene. Denne trenden i kursutviklingen har pågått siden 1980.

Figur 3.1 viser kursutviklingen i norske kroner overfor et utvalg av andre valutaer siden midten av 1983. Det er ikke foretatt noen paritetsendring innen det europeiske valuta-system, EMS, som de fleste EF-valutaer er knyttet til, siden 21. mars 1983.

Den norske kroneverdien er knyttet til en kurv av våre handelspartneres valuta. Valutakurven ble etablert i desember 1978. De någjeldende vektene ble fastsatt i august 1982. Dette system holder kronens verdi noenlunde fast i forhold til et veid gjennomsnitt av valutaene til våre viktigste handelspartnere.

Den norske kroneverdien er justert to ganger i løpet av 1984. Fra 2. juli 1984 ble målingen av kroneverdien ved hjelp av kurvindeksen endret fra et aritmetisk til et geometrisk gjennomsnitt. Dette medførte samtidig en depresering av kronen (nedgang i kroneverdien) med et par prosent.

Med virkning fra 24. september annonserte Norges Bank at de i tida framover ville styre mot en noe svakere krone i sin kurspolitikk. I oktober og november lå kurvindeksen i gjennomsnitt på 101,75–101,85, mens en indeks på 100 er det en vanligvis styrer mot.

Et samlet bilde av utviklingen i kronens internasjonale verdi i årene fra 1974 målt med dagens valutakurvvekter og veieteknikk er vist i figur 3.2. Figuren er basert på kvartalsgjennomsnitt og med anslag for 4. kvartal

1984 basert på at novemberindeksen holdes ut året. I figuren betyr stigende kurve øking i kronens internasjonale verdi (bidrar til svekket konkurranseevne), og fallende kurve, nedgang i kronens verdi (bidrar til bedret konkurranseevne).

Ved årsskiftet 1976–77 nådde kronens internasjonale verdi målt på denne måten et maksimum. Siden da har kroneverdien falt, og den lå i november 1984 ca. 15 pst. under maksimumsverdien. Mens vi tidligere i 1970-årene fikk vår konkurranseevne svekket betydelig gjennom endringer i valutakursene, førte valutakursendringene mellom 1977 og 1978 isolert sett til betydelig forbedring i konkurransevnen. Mellom 1978 og 1982 var det små endringer i de gjennomsnittlige kurvindeksene, men med en tendens til styrking av den norske krone. I 1982 skjedde det imidlertid en markert svekkelse av kronen bl.a. som følge av nedskrivninger av kronekursen. I 1983 ble det nye kursleie omtrent opprettholdt, mens kronen i 1984 på ny er svekket. Alt i alt har kursendringene siden 1982 bidratt til en bedring i konkurransevnen.

På årsbasis regnet fra 1983 til 1984 er den norske kronens internasjonale verdi svekket med ca. 2 pst, målt med kurvindeksen. Dette har sammenheng med de norske kursjusteringene i juli og september i år.

Det presiseres at den beregnede verdiendringen er knyttet til kurvvektene, og at andre vektsystemer vil gi andre resultater. Videre vil Beregningsutvalget bemerke at gjennomsnittlig kursendring dekker over til dels sterke endringer i kursene på de enkelte valutaer. Se figur 3.1.

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

Fig. 3.1. *Middelkurser i Oslo (N.kr. pr. enhet) for US-dollar, britiske pund, tyske mark, svenske kroner og japanske yen. Månedsgjennomsnitt*

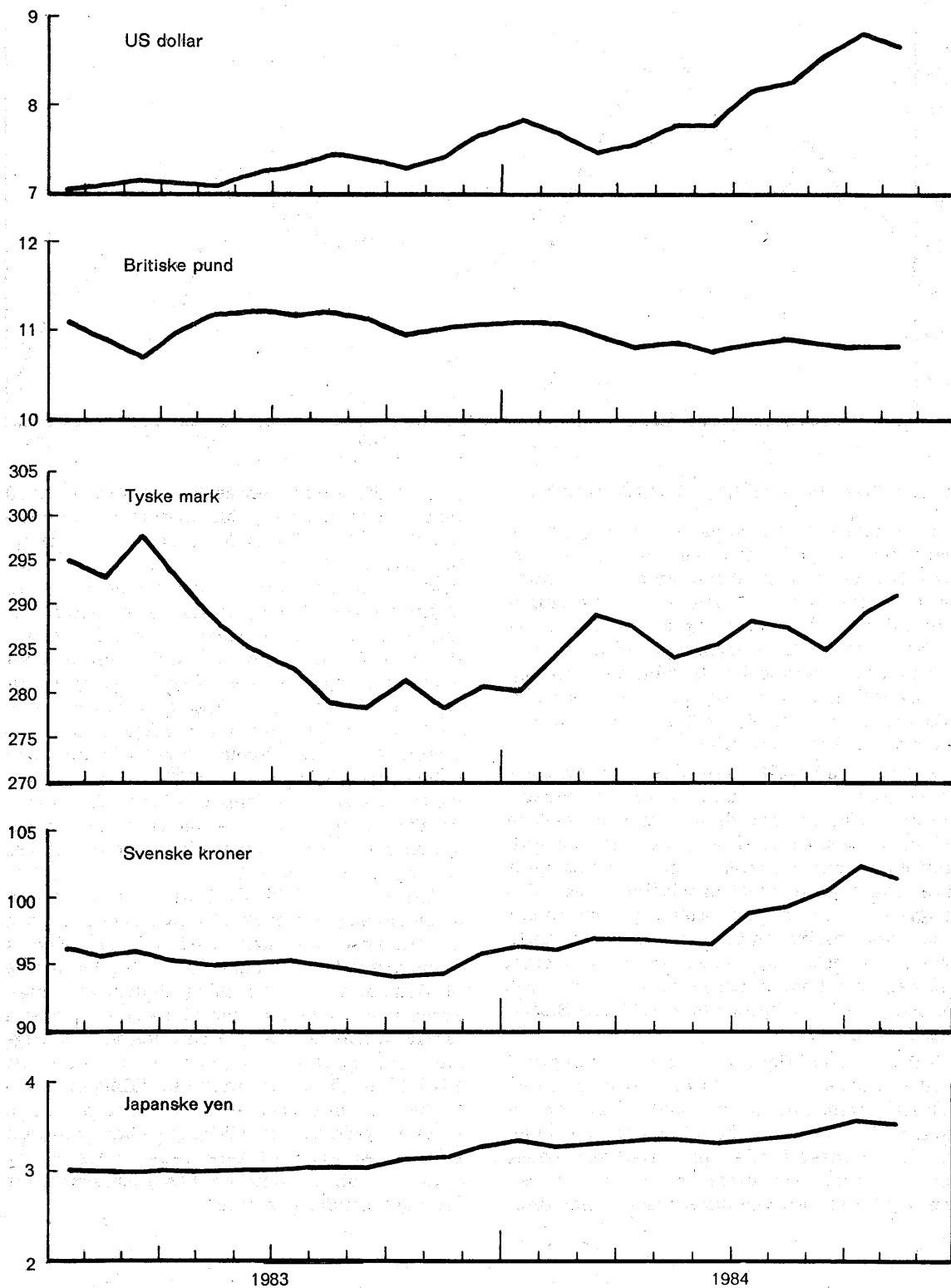
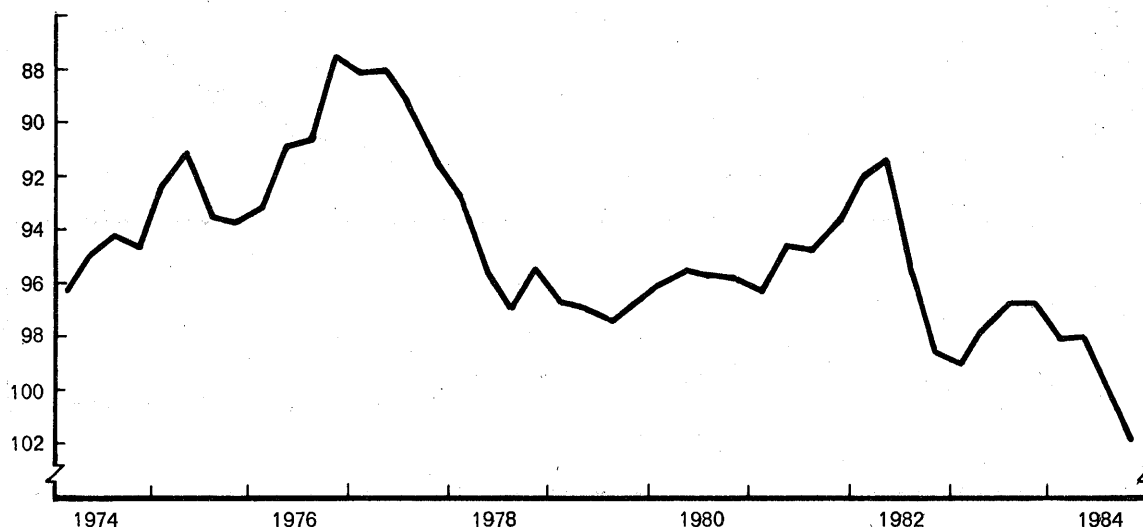

Fig. 3.2 *Kursutviklingen for den norske krone målt med valutakurvvektene. (Dagens kurvsystem). Kvartalsgjennomsnitt. 1980 = 100*

2. LØNSSKOSTNADENE I INDUSTRIEN

De samlede lønnskostnader (medregnet sosiale utgifter) påvirket direkte og indirekte en vesentlig del av kostnadene for de fleste varer og tjenester som fremstilles i konkurranse med utlandet. For utviklingen i konkurranseevnen vil derfor lønnsutviklingen sammen med endringer i arbeidskraftproduktiviteten og kroneverdien, få stor betydning. Som et felles mål for dette brukes ofte lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien.

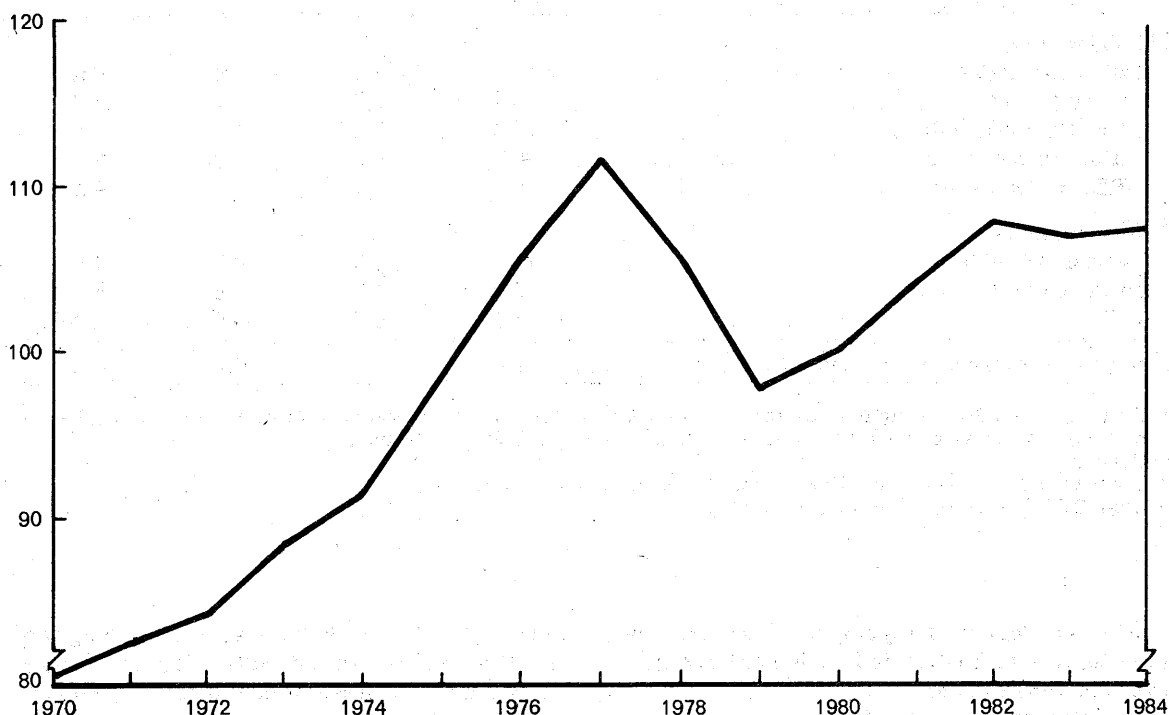
En må imidlertid være klar over at kostnader knyttet til kapital, energi og råvareinnsats faller utenfor dette begrepet. Tallene er derfor best egnet til å gi uttrykk for endringer i konkurransetillingen fra et tidspunkt til et annet for de mest arbeidsintensive industrigrener. Dersom det skjer store endringer i en rekke andre kostnader, kan også dette påvirke industriens konkurranseevne sterkt. Om begrepet konkurranseevne viser Utvalget for øvrig til Økonomisk utsyn 1983 fra Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 3 a og figur 3.3 viser utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri sammenliknet med andre land for perioden 1970–84 med 1980=100. Sammenveining av bl.a. lønnskostnader pr. produsert enhet hos våre handelspartnere er nå foretatt med den norske kronens valutakurvvekt mot tidli-

gere IMF's konkurransevekt. Dette er i tråd med den praksis som ble innført i Nasjonalbudsjettet 1985. Valutakurvvektene bygger på det samme teoretiske grunnlag som IMF-vektene. Kurvvektene antas imidlertid å ta bedre hensyn til dagens handelsmønster enn IMF-vektene som er basert på handelsstrømmer i 1975. Den største forskjellen mellom vektsettene gjelder Japan som har langt mindre vekt i kurvvektene. Over en periode, f.eks. 1970–83, er det minimale forskjeller i utviklingen i relative lønnskostnader målt med valutakurvvekt eller IMF's konkurransevekt. År til år endringer eller utviklingen i de ulike komponentene – lønnskostnader i nasjonal valuta, valutakurs – kan vise noe større variasjon med vektsett.

Fra 1970 til 1977 fant det sted en nokså sammenhengende svekkelse av norsk industris konkurranseevne målt med relativ vekst i lønnskostnader. I årene 1977–79 gikk denne utviklingen i motsatt retning. Bedringen i disse årene kan i hovedsak tilskrives lavere vekst i lønnskostnadene i Norge enn hos våre viktigste handelspartnere, jfr. pris- og lønnsstoppen 1978–1979. Også valutakursutviklingen bidro til bedret konkurranseevne i denne perioden, mens produktivitetsutviklingen hadde motsatt effekt med klart svakere vekst innen norsk industri i disse årene en hos gjennomsnittet for våre handelspartnere.

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

Fig. 3.3. *Lønnskostnader pr. produsert enhet i norsk industri i forhold til våre handelspartnere. 1980=100*Tabell 3 a. *Lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien i Norge i forhold til våre viktigste handelspartnere (1980=100)*

	Indeks	Endring fra året før
1970	80,5	
1975	98,3	4,1 ²⁾
1976	105,6	7,4
1977	111,6	5,7
1978	105,7	— 5,3
1979	97,8	— 7,4
1980	100,0	2,2
1981	104,4	4,4
1982	107,9	3,3
1983	107,0	— 0,8
1984 ¹⁾	107 3/4	3/4

¹⁾ Anslag.²⁾ Gjennomsnittlig årlig endring fra 1970.Kilde: Nasjonalregnskapet for norske tall.
IMF for våre konkurrenters tall.

I løpet av 1980 fikk vi på nytt en viss svekkelse av norsk industris relative kostnadsposisjon. Svekkelsen forsterket seg i 1981 og 1982, mens 1983 ga en mindre forbedring i konkurranseevnen. Tabell 3 b gir et inntrykk av hva de ulike faktorene — lønnskostnader i nasjo-

nal valuta, produktivitet og valutakurser — har betydd for utviklingen i perioden 1980—1984.

I 1981 økte lønnskostnadene i norsk industri på linje med våre viktigste handelspartnere. I 1982 og 1983 var økningen sterkere i Norge. En relativt svak produktivitetsvekst i Norge bidro isolert sett også til forverringen i konkurranseevnen i 1981 og 1982. I 1983 var det svekkelsen i kroneverdien som førte til den bedringen som ble oppnådd i konkurranseevnen.

Fra 1983 til 1984 er det ut fra N.A.F.'s lønnsstatistikk beregnet en årslønnsvekst for industriarbeidere på 7,7 pst. Årslønnsveksten for funksjonærer i industrien er beregnet til 8,0 pst. Årslønnsveksten for industriansatte under ett anslås dermed til ca. 7,8 pst. fra 1983 til 1984.

Produktivitetsveksten i industrien i 1984 ble i Nasjonalbudsjettet og Salderingsproposisjonen anslått til 3,5 pst. Basert på disse anslagene økte lønnskostnadene pr. produsert enhet med ca. 4 1/4 pst.

Lønnskostnadene pr. produsert enhet i industrien hos våre handelspartnere er anslått å ha økt med 1 1/2 pst. fra 1983 til 1984 målt i nasjonal valuta og 3 1/2 pst. målt i norske kroner.

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 3 b. *Lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) 1981—84 i industrien. Prosent endring fra året før¹⁾.*

	1981	1982	1983	1984 ²⁾
<i>Handelspartnere</i>				
Lønnskostnader	11,4	8,6	6,0	5,8
Produktivitet	3,7	2,3	4,7	4,2
LPE, nasjonal valuta	7,4	6,2	1,3	1,5
Valutakursendring ³⁾	— 1,0	— 0,5	3,3	2,0
LPE, norsk valuta	6,4	5,7	4,7	3,5
<i>Norsk industri</i>				
Lønnskostnader	11,4	11,2	8,7	7¾
Produktivitet	0,2	1,8	4,5	3½
LPE	11,1	9,2	3,9	4¼
<i>Endring (forverring) i relativ LPE</i>	<i>4,4</i>	<i>3,3</i>	<i>— 0,8</i>	<i>¾</i>

¹⁾ Tall for våre handelspartnere og for valutakurs er beregnet som et geometrisk gjennomsnitt veid med med valutakurvvekter på grunnlag av indeksserier med 1980 som basisår.

²⁾ Anslag.

³⁾ Positivt tall innebærer en effektiv depresiering av norske kroner.

Kilde: OECD, IMF og Statistisk Sentralbyrå.

Alt i alt regner Beregningsutvalget med en liten forverring i norsk industris konkurransevne fra 1983 til 1984.

Utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien innen de enkelte land, er gjengitt i tabell 3 c. Tabellen gir et bilde av utviklingen i lønnskostnader pr. produsert enhet i de enkelte land og viser hvor store forskjeller det er i kostnadsutviklingen mellom de enkelte land. På grunn av de store forskjellene vil ikke et veiet gjennomsnitt nødvendigvis gi et korrekt uttrykk for den endrede konkurransesituasjon de enkelte bransjer vil stå overfor.

Av de mest sentrale handelspartnere i ta-

bellen er det kun Frankrike som anslagsvis har hatt sterkere kostnadsutvikling enn Norge i 1984. Kronedepresieringen bidrar imidlertid til at målt i norsk valuta, var kostnadsutviklingen i flere land på linje med den norske.

Beregningsutvalget finner grunn til å understreke at beregninger av utviklingen i relative lønnskostnader pr. produsert enhet nødvendigvis er beheftet med stor usikkerhet. Ikke bare er usikkerheten knyttet til anslagene for lønnskostnader, produktivitet og valutakursendringer for Norge, men også til anslagene for våre viktigste handelspartnere. Konklusjonene overfor må derfor tolkes med varsomhet.

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 3 c. Lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) i industrien¹⁾ hos våre viktigste handelspartnere. Prosentvis endring fra året før.

	Kurv- vekter	LPE endring i nasjonal valuta			Valutakursutviklingen overfor norske krone			LPE-endring i norske kroner		
		1982	1983	1984	1982	1983	1984 ²⁾	1982	1983	1984
Belgia	2,4	-0,2	-0,7	3	-9,5	3,9	..	-9,7	3,2	..
Canada	3,6	14,9	1,0	0	9,4	13,3	..	25,7	14,4	..
Danmark	6,8	11,2	5,8	2	-4,0	3,2	..	6,8	9,2	..
Finland	3,0	8,2	6,0	5	0,7	-2,2	..	8,9	3,6	..
Frankrike	9,2	11,4	6,0	4½	-7,2	-2,2	..	3,4	3,7	..
Italia	3,3	16,6	15,8	7¼	-5,9	1,0	..	9,8	16,9	..
Nederland	4,6	4,6	-2,5	-2	4,9	6,0	..	9,8	3,4	..
Storbritannia	14,7	4,5	0,6	3	-2,9	-1,8	..	1,5	-1,2	..
Sverige	15,0	5,8	0,9	1¼	-9,3	-7,7	..	-4,0	-6,9	..
Sveits	1,2	5,3	-1,6	1	8,6	9,4	..	14,4	7,7	..
Vest-Tyskland	17,7	4,3	-1,3	½	4,6	7,7	..	9,1	6,3	..
Østerrike	1,5	2,5	-0,1	-½	4,9	7,6	..	7,5	7,5	..
Japan	6,0	-2,8	-1,1	-3¼	-0,5	18,5	..	-3,3	17,2	..
USA	11,0	6,6	-0,7	½	12,5	13,2	..	19,9	12,4	..
Norges handelspartnere	100,0	6,2	1,3	1½	-0,6	3,3	2	5,7	4,7	3½
Norge		9,2	3,9	4¼				9,2	3,9	4¼
Relativ LPE								3,3	-0,8	¾

Kilde: OECD, IMF, nasjonale anslag.

¹⁾ Tall for våre handelspartnere og for valutakurs er beregnet som et veid geometrisk gjennomsnitt på grunnlag av indeksserier med 1980 som basisår. Veiingen er basert på den norske kronens valutakurvvekter. Disse vektene antas å gi en god beskrivelse av nåværende handelsmønster. Tidligere ble benyttet IMF-vekter som har basis i internasjonale handelsstrømmer fra 1975. Kurvvektene bygger på det samme teoretiske grunnlag som IMF-vektene og angir dermed den konkurransemessige betydning de respektive land har for norsk tradisjonell eksport og hjemmekonkurrerende varer både som direkte avtakere av norske produkter og den rolle de spiller som konkurrenter på våre markeder innen samme produktgrupper.

²⁾ Valutakursanslaget bygger på realiserte kurser t.o.m. november 1984. For desember har en i tråd med Norges Banks annonserte valutakurspolitikk forutsatt at den norske krone vil forbli svak med en gjennomsnittlig kurvindeks i området 101,50 — 101,80.

KAPITTEL 4

Konjunktursituasjonen

1 Verdensøkonomien

De første tegn til en begynnende konjunkturoppgang i de industrialiserte land kom mot slutten av 1982 i USA. I de fleste vest-europeiske land tok oppgangen til i løpet av 1983. Det hadde da gjennom 2 år vært avtakende eller stagnerende økonomisk aktivitet og sterk stigende arbeidsløshet, særlig i de vest-europeiske land. I første halvdel av 1984 var konjunkturoppgangen i USA fortsatt sterk, men veksttakten målt ved bruttonasjonalproduktet (BNP) er siden redusert betydelig. I Japan har aktivitetsøkningen fortsatt gjennom hele 1984, mens den mer moderate fremgang i Vest-Europa i noen hovedland har vært påvirket av omfattende streiker.

Hos våre viktigste handelspartnere har en lagt til grunn en BNP-vekst på 3 pst. fra 1983 til 1984, jfr. tabell 4a. I 1985 kan veksten avta noe til anslagsvis $2\frac{3}{4}$ pst. Industriproduksjonen økte med anslagsvis $5\frac{1}{2}$ pst. i 1984 og vil i følge anslagene øke med 4 pst. i 1985. Konsumprisene vil øke med anslagsvis $5\frac{1}{2}$ pst. fra 1983 til 1984 mens stigningen ventes å avta til ca. 4 pst. i 1985.

For hele OECD-området, der USA veier ca. 40 pst., er BNP-veksten fra 1983 til 1984 anslått til $4\frac{3}{4}$ pst. Veksten fra 1984 til 1985 kan bli på ca. 3 pst. Konsumprisstigningen fra 1983 til 1984 er anslått til $5\frac{1}{4}$ pst. Prisstigningen ventes å gå ned til $4\frac{1}{4}$ pst. i 1985. Til sammenligning var konsumprisstigningen i 1982 7,8 pst. og i 1983 5,3 pst., en kraftig nedgang fra 12,9 pst. i 1980. Bildet av en avtakende inflasjon fremover dekker imidlertid over en moderat tiltakende prisvekst i USA og fortsatt avtakende prisvekst i de fleste andre land.

I USA har produksjonsøkningen siden begynnelsen av 1983 vært vel så sterk som under tidligere oppgangskonjunkturer. Gjennomsnittlig BNP-vekst de 6 kvartalene frem til og med 2. kvartal 1984 var vel 7 pst. (sesongkorrigert, årlig rate). Den tilsvarende vekstrate for industriproduksjonen var vel 14 pst. Ledigheten falt i samme periode fra over 10 pst. av arbeidsstyrken til 7,0 pst. Sysselsettingen økte med anslagsvis 6,5—7 mill. I 3. kvartal 1984 falt BNP-veksten til 1,6 pst. fra 7,1 pst. i 2. kvartal. Dette skyldes bl.a. en svekkelse i den

innenlandske etterspørselen selv om veksten i private investeringer utenom boliger fortsatt er betydelig. Lagerinvesteringene tok seg derimot opp i 3. kvartal. Industriproduksjonen har stagnert siden juli, og ledigheten har i samme periode omfattet 7— $7\frac{1}{2}$ pst. av arbeidskraften, dvs. svakt opp fra juninivået.

Det føderale budsjettunderskuddet er nå anslått å øke til vel 200 mrd. dollar i budsjettåret 1984—85 som startet 1. oktober. Dette tilsvarer vel 5 pst. av BNP. Finansieringen av underskuddet bidrar isolert sett til høyere renter. Imidlertid har lavere aktivitetsvekst og noe lettere penge- og kredittpolitikk de siste månedene ført til en reduksjon i det nominelle rentenivået. Dette kan bidra til at veksten i etterspørsel og produksjon tar seg noe opp igjen. For 1985 er veksten i BNP foreløpig anslått til 3 pst.

I Japan har den private innenlandske etterspørselen tatt seg betydelig opp i løpet av 1984. Dette gjelder særlig investeringsetterspørselen. I tillegg er produksjonsimpulsene fra eksporten fortsatt sterke. Alt i alt legger en til grunn en BNP-vekst på hhv. $5\frac{3}{4}$ og 5 pst. i 1984 og 1985.

I Vest-Tyskland har produksjonsutviklingen i 1984 vært ujevn. BNP gikk reelt ned fra 1. til 2. kvartal, i forbindelse med metallarbeiderstreiker i mai og juni og forutgående lageroppbygging. Siden har produksjonen tatt seg opp igjen. Industriproduksjonen lå i oktober 4,6 pst. høyere enn ett år tidligere. Bl.a. investeringsundersøkelser og ordrestatistikk tyder på at privat investeringsetterspørsel utenom boliger er i oppgang. For de øvrige innenlandske etterspørselskomponenter er veksten moderat. Eksporten som begynte å ta seg opp mot slutten av 1983, har utviklet seg gunstig gjennom 1984.

I Storbritannia økte industriproduksjonen i slutten av 1983, men har ikke vokst ytterligere siden da. Produksjonsnivået ligger fortsatt lavere enn i 1980. Utviklingen har i 1984 vært påvirket av gruvearbeiderstreiken som har pågått siden våren. Arbeidsledigheten forverret seg gjennom 1984 og lå i oktober på 12,7 pst. av arbeidskraften. Konsumprisstigningen lå rundt 5 pst. i 1984. Til tross for denne relativt lave inflasjonen og den økende arbeidsledighet har lønnsveksten ikke vist samme sterke ned-

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

adgående tendens som i andre OECD-land i samme situasjon. Den økte kjøpekraften blant de sysselsatte har bidratt til en noe sterkere vekst i privat konsum enn i de andre store europeiske OECD-land. På den annen side har det i motsetning til disse landene skjedd en moderat forverring i driftsbalansen overfor utlandet.

I *Sverige* var industriproduksjonen i september rekordhøy. Gjennom den to år lange konjunkturoppgangen har produksjonen økt hele 12,6 pst. Denne utviklingen skyldes bl.a. den internasjonale konjunkturoppgangen og virkningene av devalueringen høsten 1982. Eksportveksten har i denne perioden vært sterk. Sysselsettingen har økt og arbeidsledigheten har falt, men samtidig har arbeidsmarkedstiltakene økt sterkt i omfang. Investeringsstillinger tyder på vekst i de private investeringene utenom boliger i 1984. BNP-veksten har imidlertid vært avtakende gjennom 1984.

Arbeidsledigheten forverret seg gjennom 1984 i de vest-europeiske land, mens det skjedde en markert forbedring i første del av året i USA. For hele OECD-området kan ledighetsraten gå ned fra 8,9 pst. i 1983 til 8 ½ pst. i 1984. I Vest-Europa kan imidlertid raten øke fra 10,5 pst. til 11 pst. med en tendens til vedvarende økning gjennom året. Ved utgangen av 1984 kan ledigheten der ha kommet opp i 19 ½ mill. arbeidstakere, mens den for hele OECD-området kan omfatte knapt 32 mill. arbeidstakere.

Usikkerheten ved den internasjonale økono-

miske utviklingen fremover er bl.a. knyttet til den økonomiske politikken og dollarkursutviklingen. Det er innebygd spenninger mellom den relativt ekspansive økonomiske politikk i USA og den relativt restriktive finanspolitikk i ledende vest-europeiske land og Japan. Sterk vekst og høy og økende dollarkurs har ført til økende underskudd i USA's utenriksøkonomi som hittil er blitt finansiert ved omfattende kapitalinngang fra andre deler av verden. Denne utviklingen kan imidlertid snus.

Dollarkursen kan f.eks. falle selv om rentenivået i USA forblir høyt. Hittil har dollarkursen vært utsatt for motstridende påvirkninger. En kan ikke se bort fra at de negative faktorene, illustrert ved det økende underskuddet på handelsbalansen, etterhvert vil dominere og skape forventninger om et fall i dollarkursen. Dette kan i seg selv forårsake et fall i kursen. Lavere dollarkurs vil i tilfelle bidra til å redusere USA's underskudd på handelsbalansen, men vil gi reduserte vekstimpulser i Japan og Vest-Europa. I USA vil importprisene øke, og i den grad det slår igjennom på konsumprisene, vil myndighetene måtte overveie tiltak for å dempe prisstigningen. På den annen side vil styrking av de europeiske valutaene bidra til redusert prisstigning der og dermed økende handlefrihet i den økonomiske politikk i disse land. En nedgang i dollarkursen vil også lette utviklingslandenes gjeldssituasjon. Dette vil i seg selv være positivt, og for industrilandene kan det bety økt etterspørsel.

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

Tabell 4 a *Bruttonasjonalprodukt og industriproduksjon hos våre handelspartnere. Prosentvis endring.*

	Eksport- vekter 1983	Årlig gj.snitt 1972—82	1983	1984 ¹⁾	1985 ¹⁾
BNP					
Belgia	2,6	2,2	0,4	1 ¾	1 ¾
Danmark	9,4	1,8	2,0	4	3
Finland	4,7	3,1	2,9	4	4
Frankrike	5,7	2,7	0,7	1 ¼	1 ¾
Italia	3,6	2,6	÷ 1,2	2 ¾	2 ½
Nederland	6,0	1,9	0,4	1 ½	1 ¾
Storbritannia	17,5	1,5	3,2	2	3
Sverige	19,5	1,6	2,5	3	2
Vest-Tyskland	17,9	2,0	1,3	2 ½	2 ¾
Japan	2,9	4,3	3,0	5 ¾	5
USA	10,2	2,2	3,7	6 ¾	3
Norges handelspartnere	100,0	2,0	2,1	3	2 ¾
OECD totalt		2,5	2,6	4 ¾	3
— sju store		2,5	2,8	5	3 ¼
— andre OECD-land		2,4	1,5	3	2 ½
Norge ³⁾		3,9	3,2	4	1 ¼
Fastlands-Norge ³⁾		3,0	1,6	2 ½	2 ½
Industriproduksjon					
Norges handelspartnere		1,2	3,0	5 ½	4
OECD totalt		1,7	3,6	7 ½	4 ¼
Norge ²⁾		0,3	÷ 1,1	1 ½	2 ¼

Kilde: OECD, Data Resources Inc. og nasjonale kilder.

¹⁾ Anslag.²⁾ Inkl. tradisjonelt bergverk.³⁾ Anslagene for 1984 og 1985 er fra Salderingsproposisjonen (St.prp. nr. 1. Tillegg nr. 16 (1984—85)).Tabell 4 b *Konsumpriser hos våre handelspartnere. Prosentvis endring.*

	Kurv- vekter	Årlig gj.snitt 1972—82	Fra foregående år			Vekst de siste 6 mnd. til okt. 1984, årlig rate
			1983	1984 ¹⁾	1985 ¹⁾	
Belgia	2,4	8,0	7,7	6 ½	5 ¼	4,5
Canada	3,6	9,6	5,9	4	3	2,8
Danmark	6,8	10,8	6,9	6	4	6,0
Finland	3,0	10,0	8,3	7	6	
Frankrike	9,2	11,0	9,6	7 ¾	6 ½	
Italia	3,3	16,3	14,6	11	8 ½	7,5
Nederland	4,6	7,0	2,8	3 ½	1 ½	2,4
Storbritannia	14,7	14,1	4,6	5	5	4,6
Sverige	15,0	10,0	8,9	7 ¾	4 ½	5,3
Sveits	1,2	4,9	3,0	2 ¾	2 ½	0,8
Vest-Tyskland	17,7	5,2	3,3	2 ½	2 ¼	1,5
Østerrike	1,5	6,4	3,3	5 ¾	4	2,7
Japan	6,0	8,7	1,9	2 ¼	2 ¾	3,2
USA	11,0	8,7	3,2	4 ¼	3 ¾	4,3
Norges handelspartnere ...	100,0	9,3	5,5	5	4	4,4
OECD totalt		9,9	5,3	5 ¼	4 ½	4,9
— sju store		4,4	4,4	4 ½	4	4,2
Norge		9,5	8,4	6 ¼ ²⁾	5 ¾ ²⁾	4,4

Kilde: OECD, Data Resources Inc. og nasjonale kilder.

¹⁾ Anslag.²⁾ Fra Salderingsproposisjonen.

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

2. NORSK ØKONOMI

Den realøkonomiske utviklingen i 1984 og 1985

Den eksportledete konjunkturoppgangen i norsk økonomi fortsatte gjennom 1984. Etter at en konjunkturbunn ble passert rundt årsskiftet 1982/83, har samlet produksjon regnet utenom oljevirksomhet og sjøfart trolig vært preget av en jevn, men moderat vekst, bare avbrutt av en avmatning rundt og etter årsskiftet 1983/84. I Salderingsproposisjonen ble samlet produksjonsøkning fra 1983 til 1984 regnet utenom oljevirksomhet og sjøfart anslått til 2,7 prosent. Når den registrerte produksjonsøkningen fra 1982 til 1983 ble vesent-

lig lavere, 1,6 prosent, var det en følge av at produksjonen gjennom 1982 fortsatt var preget av konjunkturedgang.

Medregnet oljevirksomhet og sjøfart har produksjonsveksten begge årene vært vesentlig høyere, fordi det har vært en kraftig økning i utvinningen av råolje og naturgass. I Salderingsproposisjonen ble veksten i samlet bruttonasjonalprodukt anslått til 4 prosent for 1984, mot 3,2 prosent for 1983. En oversikt over utviklingen i de realøkonomiske hovedstørrelsene for 1984 og 1985 slik de ble gitt i Nasjonalbudsjettet 1985, og med justerte anslag publisert i Salderingsproposisjonen, er gjengitt i tabell 4 c.

Tabell 4 c. *Utviklingen i noen realøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis volumendring fra foregående år.*

	Regnskap			Anslag ¹⁾	
	1981	1982	1983	1984	1985
Privat konsum	1,1	1,4	1,0	1,5	2,4 (2 ½)
Offentlig konsum	6,1	3,7	3,7	3,3	1,3 (1)
Bruttoinvesteringer i fast kapital	17,9	÷ 9,7	2,7	11,9	÷ 7,1
Oljevirksomhet og sjøfart ..	123,0	÷ 32,7	39,6	38,4	÷ 25,5
Annet	2,6	÷ 2,4	÷ 5,3	0,9	3,4 (5,7)
Innenlandsk anvendelse i alt ekskl. lagerinvestering	6,7	÷ 1,5	2,1	4,7	÷ 0,6
Innenlandsk anvendelse i alt inkl. lagerinvesteringer	0,9	2,8	÷ 0,7	2,6	2,9 (3)
Eksport	1,4	0,2	7,0	5,6 (6,2)	÷ 1,4 (÷ 0,9)
Tradisjonell vareeksport ..	3,8	÷ 1,2	9,7	5,0 (5,0)	4,0 (4,0)
Annet (inkl. tjenester)	0,1	0,9	5,6	6,0 (6,8)	÷ 4,0 (÷ 3,3)
Import	1,5	4,2	÷ 1,2	4,1 (6,7)	2,8 (2,8)
Tradisjonell vareimport ... ÷	3,9	3,4	÷ 4,6	8,4 (13,5)	4,5 (3,7)
Annet (inkl. tjenester)	14,2	5,7	5,2	÷ 2,3 (÷ 3,6)	— (1,2)
Bruttonasjonalprodukt	0,9	1,0	3,2	3,4 (4)	0,9 (1 ¼)
BNP uten oljevirksomhet og sjøfart	1,8	1,2	1,6	2,4 (2,7)	2,3 (2 ½)
Bruttoprodukt i industrien .. ÷	1,1	÷ 0,8	÷ 1,2	1,5 (1,5)	2,3 (2,3)

¹⁾ Anslag iflg. Nasjonalbudsjettet 1985. I parentes er gjengitt reviderte anslag publisert i Salderingsproposisjonen (St.prp. nr. 1. Tillegg nr. 16) eller avledet av publiserte anslag.

Som det fremgår av tabellen ventes det at veksten i samlet bruttonasjonalprodukt skal avta kraftig i 1985, men det skyldes i sin helhet en antatt produksjonsnedgang for oljevirksomhet og sjøfart.

Faktorene bak produksjons- og importveksten i 1984

Avmatningen i produksjonsveksten rundt og etter årsskiftet 1983/84 var først og fremst en følge av et forutgående fall i boligbyggingen

og en forbigående svikt i produksjonsveksten i industrien. Fallet i boligbyggingen kan neppe ses bare å ha konjunkturrelle årsaker, selv om en generelt lav inntektsvekst for husholdningene de siste årene og usikkerhet som følge av en etter norske forhold høy arbeidsledighet kan ha spilt inn. Korrigert for svikten i boligbyggingen kan en derfor anta at den inneværende konjunkturoppgangen har hatt en styrke svarende til en årlig vekst i bruttonasjonalproduktet utenom oljevirksomhet og sjøfart på om lag 3 prosent.

Tradisjonelt har den økonomiske utviklingen i Norge på kort sikt vært bestemt i et samspill mellom den internasjonale konjunkturutviklingen og de ringvirkninger den har gitt for norsk økonomi, og den innenlandske økonomiske politikken. Gjennom fremveksten av oljevirksomheten de siste ti årene har ytterligere to faktorer kommet til som bestemmer for samlet produksjonsvekst: Foruten de direkte produksjonsbidragene fra utvinning og rørtransport av råolje og naturgass, som en får rensket ut når en ser på bruttonasjonalproduktet utenom oljevirksomhet og sjøfart, gjelder det etterspørselsimpulsene som følger av investerings- og driftsvirksomheten i oljesektoren. Særlig gjennom investeringsaktiviteten har det kommet inn en mer langsiktig — dvs. mindre konjunkturbestemt — men likevel sterkt svingende etterspørselskomponent i norsk økonomi.

Den lavere veksttakten i den inneværende konjunkturoppgangen sammenlignet med tidligere oppganger må sees på bakgrunn av at også oppsvinget internasjonalt — med unntak for USA — har vært langt svakere enn tidligere. Samtidig har veksten i offentlig konsum og investeringer vært lavere. Dessuten kan den innenlandske kostnadsutviklingen gjennom flere år ha gitt en svekket konkurranseposisjon, særlig innen ferdigvareindustrien.

Når den samlede produksjonsveksten (regnet utenom oljevirksomhet og sjøfart) likevel har blitt så sterk som den har, sett i forhold

til gjennomsnittet for våre handelspartnere, så skyldes det flere forhold. For det første har den økonomiske politikken i Norge utvilsomt vært langt mindre stram enn i en rekke andre vest-europeiske land, der politikken i stor grad har tatt sikte på å redusere vedvarende offentlige budsjettunderskudd. For det andre har eksporten av en del konjunkturfølsomme råvarer og halvfabrikata — trass i svakere markedsvekst — utviklet seg klart sterkere enn under de nærmeste foregående oppgangene. Dette må blant annet tilskrives den kraftige bedringen i konkurranseposisjonen som enkelte norske bedrifter har oppnådd vis à vis utenlandske bedrifter som følge av kursoppgangen for amerikanske dollar. Og for det tredje, så har utbyggingsoppgaver knyttet til oljevirksomheten gitt betydelige etterspørselsimpulser til norsk økonomi gjennom de to siste årene.

Det innebærer at oljevirksomheten i disse to årene både direkte og indirekte har gitt betydelige positive bidrag til samlet produksjonsvekst, slik det fremgår av kolonnen for 1984 i tabell 4 d. Tabellen bygger på de anslag som ble gitt i Nasjonalbudsjettet 1985. Som det fremgår av siste linje i tabellen — og i større detalj av tabell 4 c ovenfor — er produksjonsvekstanslagene senere justert noe opp. En tilsvarende tabell for 1983, basert på det første foreløpige nasjonalregnskapet for det året, var tatt inn i utvalgets siste vårrapport (NOU 1984: 14).

Tabell 4 d. Beregnede bidrag til endringer i produksjon i 1984 og 1985¹⁾.

Bidrag fra	Prosentenheter	
	1984	1985
<i>Leveranser til/fra sjøfart og oljevirksomhet²⁾:</i>		
Oljeutvinning og rørtransport	2,1	÷ 0,8
Sjøfart og oljehoring	÷ 0,4	0,0
<i>Innenlandsk sluttanvendelse ekskl. olje og sjøfart:</i>		
Private investeringer ekskl. olje og sjøfart	0,1	0,3
Privat konsum	0,6	0,7
Statlig kjøp av varer og tjenester	0,1	0,1
Kommunalt kjøp av varer og tjenester	0,3	0,2
<i>Eksport ekskl. olje og sjøfart:</i>		
Eksport av tjenester ekskl. sjøfart og rørtransport	0,1	0,1
Eksport av varer ekskl. råolje og naturgass	0,2	0,2
<i>Andre faktorer:</i>		
Lagerinvestering ekskl. skip og plattformer under arbeid	0,1	0,1
Endring i importandeler	÷ 0,3	÷ 0,2
Produktivitet m.v.	0,5	0,1
Beregnete bidrag i alt	3,4	0,8
Endring iflg. Nasjonalbudsjettet	3,4	0,9
Endring iflg. Salderingsproposisjonen	4	1 ¼

¹⁾ Utvalgets beregninger, basert på anslag i Nasjonalbudsjettet 1985.

²⁾ Inkl. plattformer og skip under arbeid.

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

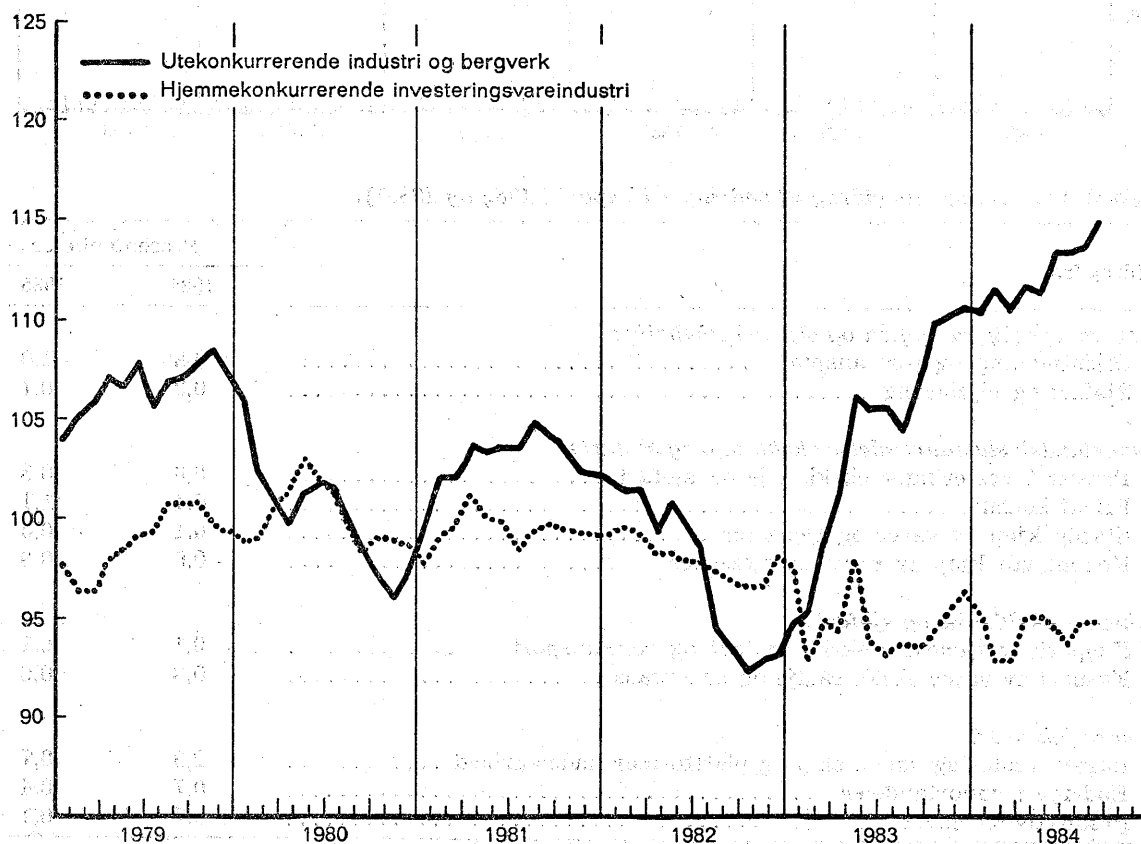
I beregningene i tabell 4 d (tilsvarende gjelder også for tabell 4 e nedenfor) har en nyttet den makroøkonomiske modellen MODIS IV. Beregningene viser først og fremst virkninger som følger av definisjonssammenhenger og av kryssleveranser mellom de ulike næringer. I virkeligheten vil de enkelte komponentene kunne virke inn på økonomien på en langt mer komplisert måte enn det modellen fanger opp. Dessuten vil de enkelte komponentene kunne virke inn på hverandre. Beregningene gir derfor ikke uten videre uttrykk for årsak/virkning-sammenhenger. Formålet er først og fremst å anslå de enkelte komponentenes relative betydning for endringen i produksjon, import og sysselsetting.

Selv om samlet produksjon var i stabil vekst gjennom store deler av 1984, tok drivkreftene bak oppgangen etter hvert til å skifte tyngdepunkt. Denne endringen har gitt seg utslag i styrkeforholdet mellom de ulike komponentene

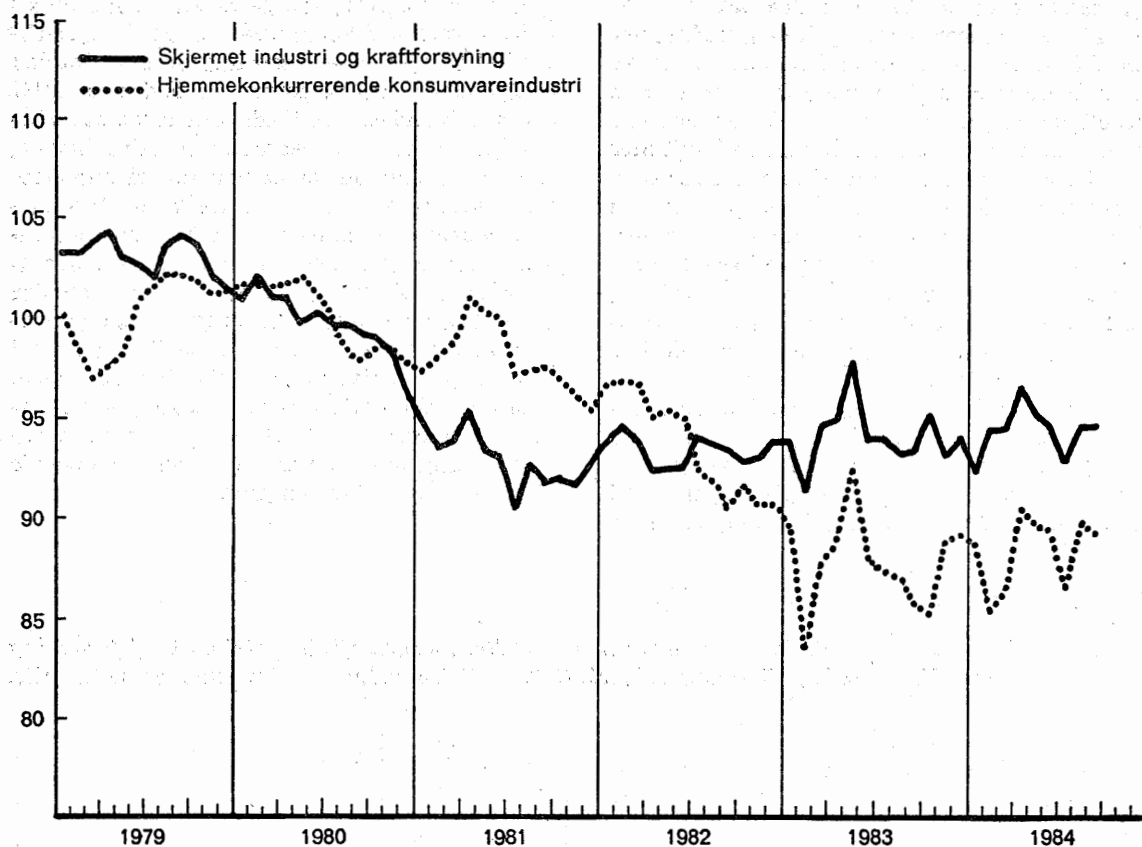
når det gjelder deres bidrag til produksjonsveksten i 1984.

Mens vekstbidragene på etterspørselssiden i 1983 — regnet utenom leveransene til oljevirk-somhet og sjøfart — i særlig grad kom fra den tradisjonelle vareeksporten, er bildet for 1984 noe mer blandet. Den tradisjonelle vareeksporten ga fortsatt et betydelig positivt bidrag, men de innenlandske etterspørselskomponentene overtok som de klart sterkeste drivkreftene. Foruten at bidraget fra det private konsumet ble klart sterkere (mens derimot offentlig kjøp av varer og tjenester ga noe mindre bidrag) så ga investeringene (utenom oljevirk-somhet og sjøfart) et svakt positivt bidrag i 1984, mot et betydelig negativt bidrag i 1983. I første rekke skyldes det at nedgangen i bolig-investeringene har flatet ut, mens industri-investeringene — om enn etter en noe nølende start — nå er i klar oppgang.

Figur 4.1. *Produksjonsindeks etter konkurransetype. Bergverksdrift, industri og kraftforsyning uten oljeutvinning. Sesongkorrigert. 1980 = 100.3 måneders glidende gjennomsnitt.*

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

Figur 4.2. *Produksjonsindeks etter konkurransetype. Bergverksdrift, industri og kraftforsyning uten oljeutvinning. Sesongkorrigert. 1980 = 100.3 måneders glidende gjennomsnitt.*Tabell 4 e. *Beregnete bidrag til endringer i import i 1984 og 1985¹⁾.*

Bidrag fra	Prosentenheter	
	1984	1985
<i>Leveranser til/fra sjøfart og oljevirkksomhet²⁾:</i>		
Oljeutvinning og rørtransport	÷ 0,8	÷ 1,0
Sjøfart og oljeboring	0,2	0,7
<i>Innenlandsk sluttanvendelse ekskl. olje og sjøfart:</i>		
Private investeringer ekskl. olje og sjøfart	0,6	0,8
Privat konsum	0,4	1,1
Statlig kjøp av varer og tjenester	0,1	÷ 0,6
Kommunalt kjøp av varer og tjenester	÷ 0,0	0,0
<i>Eksport ekskl. olje og sjøfart:</i>		
Eksport av tjenester ekskl. sjøfart og rørtransport	0,1	0,1
Eksport av varer ekskl. råolje og naturgass	0,8	0,6
<i>Andre faktorer:</i>		
Lagerinvestering ekskl. skip og plattformer under arbeid	2,9	0,7
Endring i importandeler	0,7	0,4
Produktivitet m.v.	÷ 0,7	0,1
Beregnete bidrag i alt	4,3	2,9
Endring iflg. Nasjonalbudsjettet	4,1	2,8
Endring iflg. Salderingsproposisjonen	6,7	2,8

¹⁾ Utvalgets beregninger, basert på anslag i Nasjonalbudsjettet 1985.²⁾ Inkl. plattformer og skip under arbeid.

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985

Den samme vridningen er også med på å forklare mye av den kraftige veksten i tradisjonell vareimport i 1984. Spesielt ga omslaget i investeringene seg klare utslag. Men oppbyggingen av importvarelagre bidro trolig mest til veksten, som det fremgår av tabell 4 e. Disse lagrene nådde et bunnpunkt høsten 1983 og har siden vært i oppgang.

Produksjonsutsiktene for 1985

Den eksportledete delen av konjunkturoppgangen har nå vart i to år. For en viktig vare som aluminium ser det ut til at en topp er passert; eksportvolumet har her falt markert gjennom store deler av det siste året og lå i 3. kvartal i 1984 under volumet i 4. kvartal 1982, som var kvartalet etter at oppgangen begynte. For en del andre råvarer og halvfabrikata kan det synes som om det fortsatt har vært mulig å holde eksporten oppe. Samtidig vil de berørte bedriftene kunne produsere en stund for lager, som forøvrig nå er økende, men fortsatt lave. Det er derfor sannsynlig at veksttaket vil holde seg oppe i hvert fall et godt stykke inn i 1985.

Selv om eksporten — og etterhvert produksjonen — av råvarer og halvfabrikata når en konjunkturtopp, er det selvsagt fortsatt mulighet for vekst i eksporten av ferdigvarer; her satte oppgangen inn først ved årsskiftet 1983/84. Men produksjonsbidragene blir neppe sterke nok til å hindre en konjunkturmessig nedgang i eksportvareproduksjonen gjennom store deler av 1985.

Investeringssetterspørselen vil derimot bidra sterkere til produksjonsveksten i tiden som kommer, selv om investeringene i oljevirkomheten vil gi negative bidrag. Industriinvesteringene passerte et bunnpunkt i løpet av sommeren 1983 og har siden vært i oppgang. I denne perioden har veksten vært svakere enn vanlig sammenlignet med utviklingen i de foregående oppgangene. Den siste investeringsundersøkelsen peker imidlertid mot at veksten i det aller siste har tatt seg betydelig opp. For 1985 regner Salderingsproposisjonen med en ytterligere volumøkning på 20 prosent. I så fall vil oppgangen i industriinvesteringene kunne bli om lag like sterk som i tidligere konjunkturopp ganger. Men fordi de kom noe svakere igang, kan det tenkes at investeringsoppsvin-

get denne gangen vil trekke noe lenger ut i tid, og med en tilsvarende effekt på forløpet til samlet industriproduksjon. Mens en ut fra en bedømmelse basert på flere ledende indikatorer for norsk industriproduksjon og fra hva som er normal varighet for en konjunkturoppgang kunne vente at total industriproduksjon ville nå toppen tidlig i 1985, kan dette trekke i retning av at industriproduksjonen først vil nå en konjunkturtopp mot slutten av første halvår 1985. I så fall vil trolig industriinvesteringene være i oppgang gjennom hele 1985. Men det knytter seg stor usikkerhet til investeringsanslaget.

Dette bildet trekker videre i retning av at bruttonasjonalproduktet regnet utenom oljevirkomhet og sjøfart vil kunne passere en konjunkturtopp mot slutten av 1985. Ut fra resonnementet om en jevn, underliggende vekst gjennom det meste av 1984 på om lag 3 prosent, synes derfor anslaget i Salderingsproposisjonen om en økning i bruttonasjonalproduktet utenom oljevirkomhet og sjøfart på 2 ½ prosent som et rimelig anslag.

Sysselsetting og ledighet

Som følge av den høyere produksjonsveksten i 1984 sammenlignet med 1983, sammen med vridningen i retning av etterspørselskomponenter med større sysselsettingsvirkninger, vil det bli en klar økning i sysselsettingen målt i årsverk i 1984, mot en svak nedgang året før. På grunn av en underliggende tendens til økt omfang av deltidsarbeid, vil veksten i antall sysselsatte bli en del større enn økningen i tallet på årsverk.

Veksten i arbeidsstyrken var trolig noe lavere enn veksten i antall sysselsatte i 1984. Dette samsvarer med det bildet en får ved å se på utviklingen i den registrerte arbeidsløsheten og arbeidsmarkedstiltakene; sett i sammenheng har disse pekt mot en viss forbedring på arbeidsmarkedet siden begynnelsen av 1984. Kombinert med de antakelsene som ble gjort ovenfor om forløpet i industriproduksjon og samlet produksjonsvekst utenom oljevirkomhet og sjøfart gjennom 1985, peker dette mot en fortsatt vekst i sysselsettingen gjennom hele året. Etter utvalgets vurdering kan sysselsettingsveksten i 1985 bli sterkere enn i 1984.

NOU

Norges offentlige utredninger 1984 og 1985

Statsministeren:

Jordvernpolitikken. NOU 1984: 15.

Departementet for handel og skipsfart:

Om lov om linjekonferanser m.v. NOU 1984: 7.

Departementet for utviklingshjelp:

Finans- og tolldepartementet:

Trygdefinansiering. NOU 1984: 10.
Åpningstider og tilgjengelighet. NOU 1984: 13.
Statlig næringsstøtte i distriktene. NOU 1984: 21A.
VEDLEGG til utredning om statlig næringsstøtte til distriktene.
NOU 1984: 21B.
Personbeskatning. NOU 1984: 22.
Produktivitetsfremmende reformer i statens budsjettssystem.
NOU 1984: 23.
Befolkningsutviklingen. NOU 1984: 26.

Fiskeridepartementet:

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1984. NOU 1984: 1.
Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 1984. NOU 1984: 14.
Framtidig organisering av fritidshjem. NOU 1984: 20.
Foreløpig grunnlag for inntektsoppgjørene 1985. NOU 1985: 2.

Forsvarsdepartementet:

Industridepartementet:

STI — Statens teknologiske institutt. NOU 1984: 19.
Mesterbrev i håndverk og annen næring. NOU 1984: 34.

Justis- og politidepartementet:

Utdanning for arbeid i kriminalomsorgen. NOU 1984: 2.
Fører kortreaksjoner. NOU 1984: 12.
Om samenes rettsstilling. NOU 1984: 18.
Vaktseleksjonens virksomhet og tjenester m.v. NOU 1984: 24.
Ny påtaleinstruks. NOU 1984: 27.
Straffelovgivningens stedlige virkemåte. NOU 1984: 31.
Løysingsrettar. NOU 1984: 32.

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Styrking av norskundervisningen i alle skoleslag. NOU 1984: 16.

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Forenklinger i bygningsloven m.v. II. NOU 1984: 9.
Dykkerulykken på Byford Dolphin. NOU 1984: 11.
Politikk for arbeid. NOU 1984: 33.
Videreutviklingen av bedriftsdemokratiet. NOU 1985: 1.

Kultur- og vitenskapsdepartementet:

Frå informasjon til kulturarv. NOU 1984: 3.
Kringkastingsreklame. NOU 1984: 5.
Nabolandsfjernsyn i kabel. NOU 1984: 25.

Landbruksdepartementet:

Miljøverndepartementet:

Norsk Kartplan 3. NOU 1984: 4.
Utnyttelse og forvaltning av mineralressurser. NOU 1984: 8.

Olje- og energidepartementet:

Samferdselsdepartementet:

Personbilpolitikk. NOU 1984: 6.
Organisering av televirksomheten i Norge. NOU 1984: 29.

Sosialdepartementet:

Perinatal omsorg i Norge. NOU 1984: 17.
Hjelsetjenesten. NOU 1984: 28.
Pleie og omsorg for alvorlige syke og døende mennesker.
NOU 1984: 30.

Utenriksdepartementet:

STORTINGETS OG REGJERINGENS PUBLIKASJONER

Stortingsproposisjoner

Forslag til vedtak fra Regjeringen i saker som Stortinget skal ta stilling til.
Abonnement: kr. 180,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingsmeldinger

Inneholder bl.a.: Statsregnskapet, meldinger til Stortinget om arbeidet i statens bedrifter, meldinger om planer som Regjeringen vil sette i verk i framtida osv.
Abonnement: kr. 192,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Odelstingsproposisjoner

Regjeringens lovforslag.
Abonnement: kr. 120,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Dokumenter

Omfatter bl.a.: Rikerevisjonens antegnelser, Grunnlovsforslag, Private lovforslag, Svar til Regjeringen på forslag og henvendelser oversendt av Stortinget, Sivilombudsmannen og Ombudsmannens nemndas innberetninger m.m.
Abonnement: kr. 20,40 pr. sesjon fritt tilsendt.

Innstillinger til Stortinget

Stortingskomitéenes vurderinger av de enkelte proposisjoner og meldinger, og komitéenes forslag til vedtak i Stortinget (innst. S.).
Abonnement: kr. 42,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Innstillinger til Odelstinget

Stortingskomitéenes vurderinger av lovforslag og odelstingsmeldinger samt komitéenes forslag til vedtak i Odelstinget (innst. O.).
Abonnement: kr. 42,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Stortingstidende

Stenografiske referater fra møtene i Stortinget, Odelstinget og Lagtinget.
Abonnement: kr. 35,— pr. sesjon fritt tilsendt.

Saksregister

Omfatter register for alle ovennevnte trykksaker. Utarbeides etter endt sesjon.
Abonnement: kr. 13,20 pr. sesjon fritt tilsendt.

Lover

Etter endt sesjon samles de i sesjonen vedtatte lover i ett hefte.
Pris: kr. 15,60 fritt tilsendt.

«Publikasjonsliste fra Storting og Regjering»

Liste over offentlige publikasjoner som foreligger trykt. Kommer ut ca. hver 14. dag under stortings sesjonen. Abonnementspris kr. 26,40 pr. sesjon. Statsinstitusjoner får listen fra Forvaltningstjenestene, Trykksakekspedisjon.

Abonnement

kan tegnes hos Universitetsforlaget. Offentlige publikasjoner, Tollbugt 81, Boks 8134 Dep., 0033 Oslo 1. Postgirokonto 2 09 75 58.
Abonnenter som tegner abonnement etter 1. oktober får tilsendt de dokumenter som utkommer etter tegningsdagen.

Statsinstitusjoner

bestiller i Forvaltningstjenestene, Trykksakekspedisjon, Boks 8169 Dep., 0034 Oslo 1.

Enkeltestillinger

Nye og eldre proposisjoner, meldinger m.v., samt utredninger kan bestilles gjennom bokhandelen.
Prisen fastsettes etter trykksakens sidetall.

UNIVERSITETSFORLAGET